

IKV JAARVERSLAG 2003

Opening Vredesweek 2003, Tilburg

bezoekadres | Celebesstraat 60

telefoon | +31 (0)70 350 7100

e-mail | ikv@ikv.nl

postadres | Postbus 85893, 2508 CN Den Haag

fax | +31 (0)70 354 2611

website | www.ikv.nl

Voor giften en donaties | giro 610063 t.n.v. Stichting Beheer IKV, Den Haag

INHOUDSOPGAVE

3	VOORWOORD: VASTBERADEN EN ZORGVULDIG
5	AFDELING POLITIEKE ZAKEN OPGERICHT
6	BABYLON: OECUMENISCH GESPREKSCENTRUM BABYLON BIEDT RUIMTE
7	DWARSLIGGERS VERDIENEN STEUN
9	VREDESWEEK 2003: VREDE, WERK IN UITVOERING
10	PARTNERCONFERENTIE: IKV BRENGT ZIJN PARTNERS SAMEN OP VIJFDAAGSE CONFERENTIE
12	ISRAËL EN DE PALESTIJNSE GEBIEDEN: HOOPGEVENDE ONTWIKKELINGEN IN 2003
15	MAROKKO: NA DE AANSLAGEN IN CASABLANCA: “WAT VOOR SOORT SAMENLEVING EN ISLAM WILLEN WE EIGENLIJK?”
17	IRAK: OPBOUW EN DEMOCRATISERING IN EEN NIEUW IRAK
19	KAUKASUS: VERKIEZINGEN BIEDEN GEEN UITKOMST
21	KOSOVO: OP EIGEN BENEN?
23	‘OUR FUTURE - EUROPEAN INTEGRATION’: BRENGT SERVIËRS EN KOSOVAREN BIJEEN
25	SREBRENICA: DE POLITIEK SLUIT HET BOEK
29	OOST-KROATIË: EEN WAARDIGE AFRONDING VAN EEN SUCCESVOL PROGRAMMA
31	BOSNIË-HERZEGOVINA: ONZE PARTNERS HOUDEN STAND OP DE BOSNISCHE BIERKAAI
33	MACEDONIË: FRAGIELE VREDE
35	CITIZENS’ PACT: DUURZAME INZET OP DEMOCRATIE IN ZUIDOOST-EUROPA
38	KASJMIR: PARTNERSCHAP BIEDT MORELE STEUN EN NETWERK VOOR INTERACTIE
40	DE MOLUKKEN: VREDE EN BESTUURLIJKE CHAOS
41	COMMUNICATIE EN PUBLICITEIT
43	PARTNERS EN DONOREN
46	PERSENELE SAMENSTELLING VAN HET IKV
49	ENGELSTALIGE SAMENVATTING
53	VERKORTE JAARREKENING 2003
57	COLOFON

VOORWOORD

VASTBERADEN EN ZORGVULDIG

2003 is een jaar dat het IKV niet licht zal vergeten. Een jaar waarin de woorden *regime change* veelvuldig zijn gebruikt in verband met Irak. Daarnaast vond een ingrijpend reorganisatieproces binnen het IKV plaats.

Twee onvergelykbare autonome processen die door de gelijktijdigheid een stroom aan reacties opleverden omtrent de stellingname en beleidskoers van het IKV, van tegen- en voorstanders in de samenleving, achterban, partners en IKV-medewerkers.

Het jaar waarin het IKV een partnerconferentie organiseerde waarbij voor het eerst alle partners uit de verschillende regio's elkaar ontmoetten en op grond van eigen ervaringen met elkaar en met IKV-staf, bestuurders en Nederlandse partners in discussie gingen over vraagstukken als terrorisme, interventie en de rol van religie. Door alle deelnemers werd geconcludeerd dat de conferentie zeer inspirerend was voor het werk in de eigen regio. De conferentie gaf een belangrijke impuls aan het verder ontwikkelen van analyses en strategisch-inhoudelijke samenwerking en netwerken.

Mede door de TMF-financiering van de Nederlandse regering en de steun van de donateurs zal het IKV de komende jaren in staat zijn deze samenwerking met en tussen de partners in conflictgebieden uit te breiden en te intensiveren waardoor een gedegen netwerk kan ontstaan dat bij kan dragen aan vrede en veiligheid. Het IKV heeft voor de periode 2003-2006 een aantal doelstellingen en prioriteiten geformuleerd zoals conflictpreventie, internationale presentatie en protectie, democratisering en gemeenschapsopbouw, harmonisering van interetnische relaties, positieverbetering van vrouwen in conflict, verzoening door religie en mondialisering van het onderwijs over vredesvraagstukken. De diverse projecten die het IKV in 2003 heeft uitgevoerd, hebben één of meerdere van deze onderwerpen in zich verenigd. Elders in het jaarverslag worden bovengenoemde onderwerpen en de regioactiviteiten uitgebreid beschreven. We staan nog eens stil bij de gebeurtenissen die een enorme impact hebben gehad op de vredesbeweging: *regime change* en reorganisatie.

Regime change

In het debat in de aanloop naar de oorlog in Irak nam het IKV stelling tegen een unilaterale aanval op Irak, die bovendien niet gelegaliseerd zou zijn door een VN-resolutie. Daarbij wilde het IKV niet bij voorbaat een militair ingrijpen in Irak uitsluiten, als een mogelijkheid om een einde te maken aan de dictatuur van Saddam Hoessein en zijn regime. Eind maart begonnen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, zonder een mandaat van de Verenigde Naties, de oorlog in Irak, met de argumentatie dat de massavernietigingswapens waarover Saddam beschikte een directe bedreiging vormden voor de internationale vrede en veiligheid. Het IKV betreunde dit zeer. Het maakte pijnlijk duidelijk dat de internationale gemeenschap niet in staat bleek om het conflict in Irak op vreedzame wijze op te lossen. Voor en tijdens de oorlog was het lot van de bevolking van Irak ons grootste punt van zorg. We bepleitten de noodzaak van humanitaire hulp en het terugkeren van de Verenigde Naties in Irak. Bij de Nederlandse regering met haar bizarre standpunt 'wel politieke maar geen militaire steun' aan de oorlog toe te zeggen, werd voortdurend aangedrongen om een leidende rol te bepleiten van de Verenigde Naties, bij de noodhulp aan de bevolking en na de oorlog, bij de wederopbouw van de staat en het land. Tot op de huidige dag zijn de massavernietigingswapens niet gevonden, de dictator Saddam Hoessein wel. Het regime is gevallen. De bevolking van Irak is bevrijd van de dictatuur en staat voor de niet te onderschatten zware opdracht om een democratisch functionerende staat op te bouwen die in voldoende mate tegemoet komt aan de uiteenlopende wensen en behoeften van de verschillende bevolkingsgroepen. Dit kan zij niet alleen en daarom is het IKV voorstander van een langdurige internationale presentie en politieke betrokkenheid om de machtsoverdracht naar een legitiem zelfbestuur mogelijk te maken.

Reorganisatie

In het eerste kwartaal werd door bestuur en directie uitvoerig nagedacht over het voorstel om een nieuwe politieke afdeling in te stellen, waarbij de Algemeen Secretaris geleidelijk zijn expertise, netwerk en taken aan de medewerkers in de nieuwe afdeling zou overdragen, zodat de politieke identiteit van het IKV gewaarborgd en versterkt zou worden. Het IKV wil de discussie aanzetten over vraagstukken van oorlog en vrede in de Nederlandse samenleving en wil haar betrekken bij het vredeswerk over de grenzen. Uiteindelijk werd in april unaniem besloten dat Mient Jan Faber aan deze nieuwe afdeling leiding zou geven en hij uiterlijk op 30 juni 2004 zou terugtreden als Algemeen Secretaris van het IKV, waarmee deze functie, in de huidige vorm, vervalt en de nieuwe afdeling onder de verantwoordelijkheid van de directeur komt. Voor de afdeling Politieke Zaken werden een politiek coördinator, Wilna van Aartsen, en twee politieke medewerkers, Miriam Struyk en Joost Janmaat, aangetrokken. Op verzoek van Mient Jan werd met de start van de afdeling zijn rol gewijzigd in adviseur en medio september heeft hij aangegeven op 1 januari 2004 zijn functie als Algemeen Secretaris van het IKV te willen beëindigen. Hoewel hij in een andere hoedanigheid, namelijk als bijzonder hoogleraar verbonden aan de gezamenlijke leerstoel van VU en IKV, zijn vredesexpertise blijft inzetten, wil ik Mient Jan bedanken voor zijn ongeëvenaarde inzet als Algemeen Secretaris waarmee hij nationaal en internationaal het IKV naam en faam heeft gegeven.

Het instellen van de nieuwe afdeling en het daarmee samenhangende vertrek van Mient Jan Faber had verstrekender consequenties voor de bureaumedewerkers dan in eerste instantie door het bestuur was voorzien. Daarmee is de belasting van en de druk op de medewerkers extreem hoog geweest. Desondanks is het vredeswerk doorgegaan, waarvoor mijn waardering en dank.

Marijke van Grafhorst

Voorzitter IKV

AFDELING POLITIEKE ZAKEN OPGERICHT

In september 2003 werd de personele invulling van de in april 2003 ingestelde afdeling politieke zaken afgerond en gingen de drie medewerkers aan de slag. Wilna van Aartsen, lange tijd werkzaam bij Artsen zonder Grenzen, trad aan als coördinator van de afdeling politieke zaken. Miriam Struyk, al lange tijd bij het IKV werkzaam als projectleider, en Joost Janmaat startten hun werkzaamheden als medewerkers van de afdeling. De eerste weken werden door de nieuwe medewerkers gebruikt om zich in te lezen en in te werken. Ook werden er vele gesprekken gevoerd met Mient Jan Faber om zoveel mogelijk kennis over te dragen. In deze beginperiode werden zowel de Vredesweek als de IKV-partnerconferentie georganiseerd. Deze beide evenementen waren, met name voor de twee nieuwe mensen werkzaam op de afdeling, een zeer goede introductie: het werk van het IKV in Nederland en in het buitenland werden tijdens deze twee activiteiten duidelijk neergezet. Het enthousiasme en de ambitie die tijdens de partnerconferentie te beluisteren viel, was voor de afdeling een bron van inspiratie.

Het belangrijkste doel van de afdeling is om midden in de politieke actualiteit te staan en om op deze actualiteit in te springen. Irak heeft ook in de nadagen van 2003 de aandacht van de politieke afdeling opgeëist. Zo bracht Joost Janmaat samen met IKV-projectleider Naglaa Elhadj een werkbezoek aan Irak. Het was het eerste bezoek van het IKV na de oorlog. Het bezoek vond plaats vanuit de ambitie om de wederopbouw van het land met en door de Irakezen te ondersteunen en partners te identificeren die zich hard maken voor de opbouw van een democratie, gebaseerd op het respect voor mensenrechten. Wilna van Aartsen bracht een werkbezoek aan Macedonië, waarbij de politieke ontwikkelingen in Macedonië, maar ook in de omliggende landen, uitvoerig aan de orde kwamen.

Het IKV verkende de mogelijkheid te participeren in 'nieuwe' bewegingen zoals de Sociale Fora, en De Nieuwe Dialoog. Dit leidde tot participatie in en organisatie van activiteiten die in de loop van 2004 plaats zullen vinden. Politieke islam en democratisering zijn twee thema's die extra aandacht hebben gekregen, mede omdat het IKV in de Arabische wereld nogal wat partners heeft, de problematiek een alsmat actueler karakter krijgt en het IKV deze problemen graag met zijn partners wil bespreken. De problemen in de landen in het Midden-Oosten weerklinken ook in Nederland. Dit vraagt dus om participatie aldaar en hier.

OECUMENISCH GESPREKSCENTRUM BABYLON BIEDT RUIMTE

Het Oecumenisch Gesprekscentrum Babylon biedt ruimte aan individuen om zich duidelijk uit te spreken over maatschappelijke vragen en over de daaronder liggende waarden, opvattingen en twijfels. De naam Babylon roept sterke associaties op met Babel, symbool van spraakverwarring. Te midden van de spraakverwarring zoekt Babylon naar verheldering. Daarbij gaat het er niet om elkaar te overtuigen van een bepaalde mening, maar staat luisteren naar elkaar centraal en kunnen vragen gesteld worden over lastige thema's. De opvattingen, waarden en twijfels van de gespreksdeelnemers komen aan bod, onder de inspirerende gespreksleiding van Jan Pronk. Thema's die in het Oecumenisch Gesprekscentrum Babylon aan de orde kwamen, waren: de oorlog in Irak, migratie en integratie, het Palestijns-Israëliësch conflict en de eenwording van Europa en de Europese identiteit. De bijeenkomsten over Irak en migratie leverden de meest inspirerende en interessante discussie op en zullen derhalve worden toegelicht.

Irak

Weinig politieke onderwerpen werden zo heftig bediscussieerd als de oorlog in Irak. Waar in het politieke debat de nuance ver te zoeken was, kon Babylon die wel brengen. Enkele besloten beraden en een grote publieke bijeenkomst met 400 deelnemers op de ochtend voor de grootste demonstratie tegen de Irakoerlog, op 22 maart in Amsterdam, brachten verschillende opvattingen letterlijk bij elkaar. Irakese Koerden, mensen uit het Platform tegen de Oorlog en politici van verschillende partijen konden op gehoorsafstand van elkaar hun twijfels en dilemma's uiten.

Migratie

Tijdens de bijeenkomsten van het Oecumenisch Gesprekscentrum Babylon over migratie en integratie stonden de vormen van migratie en beheersbaarheid en stuurbaarheid van migratie centraal. Het ging in het bijzonder om de vraagstukken van illegalen en economische vluchtelingen. Het beleid in Nederland gaat ervan uit dat migratie naar Nederland toe zoveel mogelijk beperkt moet worden tot met name die mensen, die om politieke redenen in levensgevaar verkeren, tot partners en kinderen die direct afhankelijk zijn van mensen die al hier in Nederland wonen en tot een beperkt aantal arbeidsmigranten. Beheersing van het aantal migranten moet leiden tot minder druk op het sociale stelsel en meer mogelijkheden voor integratie in de Nederlandse samenleving van nieuwe en reeds aanwezige migranten. De aanwezigheid van een groot maar onbekend aantal illegalen in Nederland maakt echter duidelijk dat deze categorieën slechts een beperkte afspiegeling van de werkelijkheid zijn. Het brengt de prangende vraag naar voren of de realiteit van migratie niet veel weerbarstiger en minder beheersbaar is dan wij veelal denken.

Babylon is een initiatief van het IKV, Justitia et Pax, Kerk en Vrede, Kerk en Wereld, Oikos en Pax Christi, met medewerking de Raad van Kerken in Nederland. De internetsite www.babylon.nl wordt technisch ondersteund door de IKON.

DWARSLIGGERS VERDIENEN STEUN

In veel samenlevingen bepalen haat, terreur, rechteloosheid en corruptie de orde van de dag. Gelukkig zijn er overal mensen die tegen de stroom in durven zwemmen, zogenaamde dwarsliggers. Zij conformeren zich niet aan de norm van vooroordelen en vijandbeelden, maar stellen hun huis en hart open voor dialoog met de ander en zetten zich in voor vrede, mensenrechten en rechtvaardigheid. Hun bezieling werkt vaak aanstekelijk, waardoor een krachtige beweging voor vrede kan ontstaan.

Het IKV bouwt in het kader van het project 'Dwarsliggers verdienen steun' aan een netwerk van dwarsliggers en Nederlandse burgers en groepen. Door middel van dit netwerk kunnen Nederlanders morele en politieke steun bieden aan vredesactivisten in conflictgebieden. Het project richt zich vooral op activisten die nog niet in de publieke belangstelling staan, maar toch een wezenlijke bijdrage leveren aan de burgerbeweging, vredes- of mensenrechtenorganisaties. Het is belangrijk dat deze dwarsliggers een gezicht krijgen en beseffen dat ze er niet alleen voor staan. Tegelijkertijd kan het project bijdragen aan de bewustwording in Nederland van conflicten en de actieve rol die de civiele samenleving bij conflictpreventie en conflicthantering kan spelen. Zowel groepen als individuele Nederlanders kunnen een dwarsligger adopteren en een relatie aangaan die in eerste instantie is gebaseerd op E-mailcontact en briefwisseling. Naast ondersteuning in de vorm van adoptie kunnen Nederlanders ook op een andere minder intensieve manier deel nemen aan het project. Er is de mogelijkheid om in te schrijven op de *Urgent action list*; een lijst van personen waarop het IKV een beroep doet in geval van onmiddellijke behoefte aan steun van één van de dwarsliggers. Daarnaast streeft het IKV ernaar om twee keer per jaar een campagne te organiseren die kortstondig de situatie en werkzaamheden van één van de dwarsliggers onder de aandacht brengt.

In 2003 waren negen activisten uit Indonesië, de Kaukasus, Israël en de Palestijnse gebieden, Kasjmir en Noord-Irak verbonden aan het project. Er vonden verschillende ondersteuningsacties plaats zoals het sturen van protestbrieven naar autoriteiten, het organiseren van themabijeenkomsten over een activist en het onder de aandacht brengen van de situatie en werkzaamheden van een dwarsligger in eigen omgeving. Daarnaast vond in oktober een ontmoeting plaats tussen vier dwarsliggers en hun Nederlandse ondersteuners.

“Het Project Dwarsliggers geeft me steun en een zekere bescherming”

“Ik word gezien als een dwarsligger in mijn land omdat ik mensenrechtenschendingen en corruptie aan de kaak stel. Hierbij breng ik de onrechtmatigheden van de autoriteiten aan het licht en dat roept veel weerstand op bij de gevestigde macht. Het mobiliseren van de publieke opinie en het zoeken van publiciteit zijn vaak de enige manieren om de autoriteiten te beïnvloeden. We publiceren een onafhankelijke krant *‘Civil Initiative’*, de enige in het noorden van Armenië, waarin we aandacht schenken aan ons werk, maar ook de oneerlijke rechtsgang en andere misstanden hekelen. Het project ‘Dwarsliggers’ geeft me de mogelijkheid samen te werken met anderen die op willen komen voor de mensenrechten, geeft me steun en een zekere bescherming. In maart 2003 werd ik opgepakt omdat ik een openbare bijeenkomst had georganiseerd over de gang van zaken tijdens de presidentsverkiezingen. Ik merkte toen hoe belangrijk het was om gesteund te worden door mensen uit het buitenland. In oktober heb ik ook een aantal andere dwarsliggers ontmoet. Het was erg interessant en leerzaam meer te horen over de situatie in Kasjmir of de Palestijnse gebieden en te ontdekken op welke manier zij zich inzetten voor mensenrechten en vrede. Ik hoop dat we in de toekomst binnen het Dwarsliggersproject vaker met elkaar van gedachten kunnen wisselen.”

Arthur Sakunts werkt voor de Helsinki Citizens’ Assembly in Vanadzor, Armenië

VREDESWEEK 2003: VREDE, WERK IN UITVOERING

Uitreiking van de Tilburgse Vredesprijs, optredens van schrijvers Ronald Giphart en de Tilburgse Stadsdichter Jace van de Ven, Galerie van Vredeswensen, vredestegels, vredesfoto's, schilderen van decorstukken. In 2003 maakte het IKV een nieuwe slag in een proces van vernieuwing van de Vredesweek. Er was geen inhoudelijk thema, maar een motto: "Vrede, werk in uitvoering". Dat was een bewuste keuze, om te bevorderen dat vele organisaties en groepen er hun eigen 'vredesei' in kwijt konden. De nationale Opening van de Vredesweek vond in Tilburg plaats, op zaterdag 20 september, in het St. Odulphus-Lyceum, een school waarmee het IKV al een reeks van jaren samenwerkt in Tuzla (Bosnië-Herzegovina). Om Tilburg en omstreken te mobiliseren was er samenwerking met het COS West- en Midden-Brabant.

De programmering van de dag in Tilburg kwam tot stand in samenwerking met tal van andere organisaties, waaronder ICCO, Kerk en Vrede en Pax Christi. Er was een keur aan kleine bijeenkomsten, over vrede dicht bij huis en mondiale vredesproblemen. Achteraf gezien was het aanbod aan activiteiten te groot voor de in totaal tweehonderd mensen die op de

bijeenkomst afkwamen, maar de sfeer was erg goed. Bijzonder was de samenwerking met het Brabants Dagblad, dat in de aanloop tot de Opening van de Vredesweek een reeks artikelen aan het vredeswerk wijdde. Naast het optreden van Giphart en Van de Ven waren de aanwezigen ook enthousiast over de man die uit handen van wethouder Gon Mevis de Tilburgse Vredesprijs 2003 ontving: Bas Merendonk, die zich al vele jaren inzet voor AIDS-projecten in Afrika.

Op dinsdag 23 september vond, ook in Tilburg, een debat plaats waar meer dan 180 studenten op af kwamen: "Wat nou, democratie? Vrede in een nieuwe context". Onder andere Rob de Wijk (Instituut Clingendael) en Farah Karimi (Tweede-Kamerlid GroenLinks) verleenden hieraan hun medewerking. In een boeiend debat werden discussies over Irak gecombineerd met analyses over het vermeende falen van de multiculturele samenleving.

Het IKV had een wedstrijd voor vredesfoto's uitgeschreven. De winnende foto was de foto die gemaakt was door de bovenbouwgroep van de school voor asielzoekerskinderen in Lichtenvoorde. Deze kinderen hoefde je niet veel uit te leggen over vrede en conflicten! Hun beloning bestond uit een dagje uit naar Ouwehands Dierenpark in Rhenen. Een onvergetelijke dag, voor deze groep en voor IKV-begeleider Dion van den Berg.

Tijdens de Vredesweek bezochten twee Palestijnse vredesactivisten, de heer Sama'an Khouri, woordvoerder van de *Peoples Peace Campaign* en mevrouw Fadwa Al Labadi, activiste in het *Jerusalem Center for Women* op uitnodiging van het IKV Nederland. Beide organisaties zijn gezamenlijke initiatieven van Palestijnen en Israëli's om de dialoog tussen de twee bevolkingen gaande te houden. Ze bezochten plaatselijke groepen en kerken in Meppel, Vught, Den Bosch, Emmeloord, Heereveen, Groningen, Utrecht en Tilburg en gaven zo'n vijfhonderd mensen een inzicht in de realiteit van het Palestijns-Israëliësch conflict.

De Wilde Ganzen vlogen in de Vredesweek voor een vredeshuis in Kasjmir. In het vredeshuis kunnen mensen die zich willen inzetten voor vrede en gerechtigheid elkaar ontmoeten, trainingen volgen in vreedzame conflictoplossing, een cursus organiseren, maar ook hulp bieden aan slachtoffers van geweld.

De voorbereidingen voor de Vredesweek 2004 werden al in oktober in gang gezet. Voor het eerst zal de Raad van Kerken, via de Projectgroep Geweld niet Gewild, officieel mede-organisator zijn van de Opening van de Vredesweek.: Zwolle, Christelijke Hogeschool Windesheim, zaterdag 18 september 2004. Motto: "(Be)wegen naar vrede".

PARTNERCONFERENTIE: IKV BRENGT ZIJN PARTNERS SAMEN OP VIJFDAAGSE CONFERENTIE

Veel letters van het alfabet zijn vertegenwoordigd: A – Armenia, Azerbedzjan, B – Bosnia and Herzegovina, C – Croatia, F – France, G – Georgia, I – India, Israel, Iraq, K – Kashmir, enzovoorts. We staan allemaal op een rij. Bij de N is het het drukst: daar staan de Nederlanders, zo'n dertig: de IKV'ers. Maar bij bijna elke letter staat er wel iemand. Het is de openingsavond van de eerste partnerconferentie van het IKV en het kennismakingsspel zal de opening vormen voor diepergaande contacten en samenwerking.

In oktober waren op uitnodiging van het IKV veertig van zijn partners vijf dagen bijeen. Zij gingen in discussie over actuele thema's in de internationale politiek zoals humanitaire interventie, terrorisme en fundamentalisme. Verder stonden de ontwikkelingen in de diverse regio's en verschillende methodes van vredesopbouwwerk, conflictpreventie en conflictoplossing op de agenda.

De partners zijn voor het IKV het uitgangspunt in zijn werk. Analyses en projecten worden gebouwd op een direct contact met organisaties en individuen uit de regio's. De discussies vormden een waardevolle bron van informatie en uitwisseling en de week werd gebruikt voor reflectie op het IKV-beleid. Het IKV kreeg onder andere op zijn werkwijze met partners een positieve terugkoppeling. De activiteiten van het IKV op het gebied van lobby, bewustmaking, politieke analyse en fondsenwerving op basis van gelijkwaardigheid en wederzijdse steun worden door de partners beschouwd als complementair aan de rol van donoren.

De deelnemers van de conferentie spraken hun bezorgdheid uit over de bedreiging die religieus fundamentalisme en interetnische intolerantie vormen voor de vrede en veiligheid. Het harde werk van vredesorganisaties voor tolerantie en respect kan snel ongedaan worden gemaakt door een enkele actie van een extremistische groep of individu. De deelnemers concludeerden dat vooral geïnvesteerd moet worden in concrete lokale projecten die zich richten op het informeren van mensen over hun eigen en andere religies, het steunen van onafhankelijke media en het bevorderen van interreligieuze samenwerking.

Het strakke dagprogramma werd in de avonduren afgewisseld met een open ruimte die de gasten de mogelijkheid bood hun onderwerpen op de agenda te zetten. Faraidun Hassan en Mohammed Ednan (Koerden) wilden het hebben over het nieuwe Irak. Ernest Deenadayalan

afkomstig uit India, confronteerde de aanwezigen met een video over het onbekende lot van het Naga- volk in India. Omdat er geen avond meer over was, presenteerden Walid Salem (Palestina) en Izhak Schnell (Israël) hun oplossing voor het Israëliisch-Palestijnse conflict in de laatste lunchpauze.

Contact bestaat er nog steeds tussen de partners, een niet onbelangrijk doel van de conferentie. Het uitwisselen van ideeën en ervaringen leidde tot nieuwe netwerkvorming. En dat is belangrijk. Een belangrijke rol kunnen netwerken vervullen inzake early and rapid warning, lobby voor (VN-)interventie, zelfstandige interventie door middel van eigen werk en onderlinge steun. Een goede reden om een vervolg te geven aan deze eerste IKV-partnerconferentie.

Partnerconferentie vreedzaam verlopen

“De conferentie werd meteen stevig ingezet met een debat over de gevolgen van terrorisme en fundamentalisme. Ook presenteerde het IKV zijn strategisch plan, dat het in de loop van de week wilde toetsen aan de bijdragen van zijn partners. Op woensdag leidde een tweede plenaire zitting tot bezielde betogen voor én tegen humanitaire interventie. Het was daarin heel bijzonder om mensen uit Bosnië, Azerbeidzjan en Irak zelf te horen spreken. Nog indrukwekkender was het om diezelfde mensen 's avonds gemoedelijk bij elkaar aan tafel te zien zitten.

De belangrijkste resultaten van deze conferentie zijn vooral op netwerkgebied geboekt. In een workshop over belangen van vrouwen in crisissituaties sloegen verscheidene vredesactivistes de handen ineen. Ze bleken allen een lokaal tijdschrift uit te brengen en spraken af in de toekomst bij elkaar als gastredactrices op te treden. Ook de Indiase vredesbeweging en de mensenrechten-activisten uit Kasjmir kwamen nader tot elkaar tijdens een vurig debat op de Universiteit van Amsterdam.

Zowel de IKV-staf als de deelnemers waren, ondanks vijf dagen oer-Hollandse regenbuien, erg enthousiast over de sfeer en de resultaten. Allen zijn met hernieuwde motivatie en plannen huiswaarts gekeerd. Een vervolg zal dan ook zeker niet uitblijven.”

Berend Brock en Dita van Middendorp hebben tijdens de conferentie de activiteiten van elke dag samengebracht in de conferentiekraant 'Peace in Pieces', te vinden op www.ikv.nl

EURO-ARABISCHE DIALOOG

ISRAËL EN DE PALESTIJNSE GEBIEDEN: HOOPGEVENDE ONTWIKKELINGEN IN 2003

In 2003 is door het IKV gewerkt aan uitbreiding van contacten met Israëliëse groeperingen, het bevorderen van de onderlinge samenwerking en verdieping van het eigen inzicht in hetgeen in de Palestijnse samenleving speelt. Vanuit politiek oogpunt was 2003 een interessant jaar door de toegenomen internationale interesse voor een oplossing van het conflict, de presentatie van de *'Roadmap for Peace'* van het 'Kwartet' (de VS, VN, Europa en Rusland) en de politieke hervorming in de Palestijnse Autoriteit. Israëliëse en Palestijnse groepen en intellectuelen maakten van de gelegenheid, die de nieuw ontstane politieke ruimte hen bood, gebruik om in Israël en in de Palestijnse gebieden initiatieven van onderop te nemen. Allereerst het Ayalon – Nusseibeh initiatief: er werd overeenstemming bereikt over vier principes waaraan een oplossing van het conflict zou moeten voldoen en deze werden voorgelegd aan de Israëliëse en Palestijnse samenleving. Voor dit initiatief zijn aan beide zijden meer dan 100.000 handtekeningen verzameld. Een tweede initiatief dat in oktober 2003 in de publiciteit kwam, was het op 1 december 2003 ondertekende Geneefse Akkoord. Een groep bestaande uit voormalige politici en bekende persoonlijkheden onderhandelde gedurende twee jaar over dit vredesakkoord. Zij bewezen daarmee dat ook nu nog een politieke oplossing van het probleem mogelijk is. In zowel de IKV-projecten als in de missies en de discussies met partners en de Nederlandse samenleving stonden deze hoopgevende ontwikkelingen centraal.

'Sharing Stories'

Het project *'Sharing Stories'*, een uitwisseling van thematische verhalen per E-mail tussen Nederlandse en Palestijnse scholieren, beslaat telkens een onderwijsjaar. Daarom kan over het jaar 2003 zowel over het falen als het slagen van het project gerapporteerd worden. *'Sharing Stories'* 2002 –2003 mislukte. De herbezetting van Bethlehem maakte het de leerlingen en leraren aan Palestijnse kant bijkans onmogelijk om de computers in het *Arab Educational Institute* (AEI) te bereiken. Tegen de tijd dat in Bethlehem de situatie normaliseerde, werd duidelijk dat de strikte planning die in de bovenbouw in het Nederlandse onderwijssysteem wordt gehanteerd, het verhinderde om in de Nederlandse scholen het project alsnog op te pakken. De door de Palestijnse leerlingen geschreven verhalen konden gelukkig gebruikt worden voor enkele incidentele E-mailcontacten met Nederlandse jongerengroepen in het kader van de Vastenactie. Ook speelden de verhalen een rol tijdens het door het AEI in de zomer van 2003 georganiseerde *summercamp* voor jongeren waarin een workshop over *'Sharing Stories'* werd georganiseerd. Voor het schooljaar 2003 – 2004 werd gekozen voor het thema 'sociale identiteit'. Van beide kanten lieten zeven scholen weten te zullen participeren. Er werd een inhoudelijke en praktische planningbijeenkomst georganiseerd van Nederlandse en Palestijnse docenten in juli. De Palestijnse docenten kregen geen toestemming over Israëlisch grondgebied naar het vliegveld Ben Gurion te reizen. Besloten werd dat de reis via Amman (Jordanië) zou gaan. Als gevolg van de strengere eisen die de Jordaanse overheid stelt aan doorreis van Palestijnen over het Jordaanse grondgebied, werd de groep docenten een doorreisvisum ontzegd. Ondanks deze tegenvaller is het project in het najaar van 2003 van start gegaan en met succes.

Een beeld van een Palestijn

De toenemende spanning tussen allochtone en autochtone Nederlanders uit zich met enige regelmaat in harde kritiek van allochtone jongeren op Israël. Deze kritiek wordt vaak zodanig geuit dat deze kan worden ondergebracht in de categorie 'nieuw antisemitisme'. Om een manier te vinden dit probleem aan de orde te stellen werd door het IKV in het voorjaar van 2003, in overleg met de Stichting Islam en Burgerschap, Milli Görus en het jongerenwerk van de SOW-kerken, een jongerenconferentie georganiseerd onder de titel 'Beeld van een Palestijn'. De conferentie vond plaats op 22 maart in de Islamitische Universiteit van Rotterdam. Er participeerden circa 25 jongeren met diverse religieuze en culturele achtergronden. Doel van de conferentie was de deelnemers wederzijds inzicht te verschaffen in de wijze waarop zij informatie over het Israëliisch-Palestijnse conflict tot zich nemen en waarderen en wat daarvan de achtergronden en redenen zijn. De deelnemers waardeerden de methodiek van de conferentie, die zich vooral richtte op doorvragen en niet op discussie, zeer en gaven aan dat daardoor wederzijds inzicht was ontstaan in de diverse visies. Op basis van deze conferentie, en op verzoek van vooral de Israëliische partners, zoekt het IKV naar mogelijkheden om Nederlandse jongeren te betrekken bij contacten tussen Israëliische en Palestijnse jongerengroepen.

Vastenactie

Onderdeel van de Vastenactie 2003 was het project 'Vrede in Bethlehem'. Eén van de IKV-partners in Bethlehem, het *Arab Educational Institute*, stond daarin centraal. Het IKV steunde daarom inhoudelijk en publicitair de Vastenactie op dit punt.

Recht op onderwijs in de bezette gebieden

Het IKV steunde de door *Arab Educational Institute* gestarte internationale handtekeningenactie voor een vrije toegang tot onderwijs. De 1500 handtekeningen werden in december 2003 aangeboden aan UNICEF en UNESCO.

United Civilians for Peace

Het IKV participeert in *United Civilians for Peace* (UCP). Dit samenwerkingsverband van Novib, ICCO, Cordaid, Kerkinactie, Pax Christi en het IKV organiseerde in 2003 twee *fact finding missions* naar Israël en de bezette Palestijnse gebieden. Uitgangspunt was het verbreden en verdiepen van kennis en inzicht in de beide samenlevingen en het betrekken van diverse sectoren in de Nederlandse samenleving bij het conflict en de oplossing daarvan. Er vond een missie plaats, samengesteld uit vertegenwoordigers van diverse vrouwenorganisaties en een tweede missie met vertegenwoordigers uit het onderwijsveld.

Zesdaagse voor gerechtigheid en Vrede

In de eerste week van juni 2003 vond voor het eerst de 'Zesdaagse voor gerechtigheid en vrede' plaats. Het initiatief hiertoe, dat mogelijk een jaarlijks terugkerend karakter zal krijgen, werd genomen door het IKV en Pax Christi Nederland samen met hun partners in Israël en de Palestijnse gebieden. Als onderdeel van de campagne is er in het Nederlands, het Arabisch en het Hebreeuws een krant uitgegeven met bijdragen van Israëliische, Palestijnse, Europese en Amerikaanse activisten en analisten. Er vonden in Israël diverse demonstratieve activiteiten plaats, georganiseerd door *Yesh Ghul* en de *Womens coalition*. Daarnaast vond een gezamenlijke Israëliisch-Palestijnse 'kaarsenwacht' plaats bij de Damascuspoort in Jeruzalem. Tijdens de zesdaagse werd ook een aantal huisbijeenkomsten georganiseerd. Dit zijn laagdrempelige bijeenkomsten ten huize van een familie in Israël of de Palestijnse gebieden waar een groep, bestaande uit familie en hun (huis)vrienden, een gesprek voert met een Israëliische respectievelijk een Palestijnse gast. In Nederland en Vlaanderen werd gedurende de zesdaagse een aantal gezamenlijke spreekbeurten verzorgd door een Palestijnse gast, Nefaz Assaily, directeur van de *Library on Wheels for Non-violence and Peace* en een Israëliische gast, Mary Schweitzer, lid van *Peace Now*. In Rotterdam werd, in een door het IKV georganiseerd besloten seminar en een publieke bijeenkomst, aandacht besteed aan de mogelijkheden die de 'Roadmap for peace' biedt aan NGO's en vredesorganisaties. Op 21 juni vond, als een verlate activiteit in het kader van de zesdaagse, een gezamenlijk Israëliisch-Palestijns seminar plaats in Jeruzalem over diver-

se vragen met betrekking tot de 'Roadmap for peace', veiligheidsvraagstukken, geweld en geweldloze actie. IKV-bestuurslid Lambrecht Wessels verzorgde daarin een workshop over geweld, geweldloosheid en gedeelde veiligheid. De directe en actieve samenwerking van Israëlische en Palestijnse groepen met internationale vredesorganisaties is een uniek concept. De huiskamerbijeenkomsten zijn na de zesdaagse op een meer permanente basis voortgezet. Ook steunde het IKV een activistenplatform dat diverse groepen de mogelijkheid biedt om op een meer permanente basis met elkaar te discussiëren en activiteiten voor te bereiden.

Voorlichting

Vanuit het IKV is gedurende het jaar voorlichting gegeven over de politieke ontwikkelingen in het Israëliësch-Palestijnse conflict en de achtergronden daarvan. Deze voorlichting vond plaats in het kader van het vrouwenprogramma van de Fryske Academie, op diverse middelbare scholen en tijdens kerkelijke bijeenkomsten die voornamelijk tijdens de Vredesweek en de Vastenperiode werden georganiseerd.

Jeugdhuis in Bethlehem

Het jeugdhuis *Open Windows* in Bethlehem is een initiatief van het samenwerkingsverband *Youth, Participation and Communication*. Dit samenwerkingsverband wordt gevormd door het *Arab Educational Institute* in Bethlehem, *Panorama* in Jeruzalem, Gaza en Ramallah, *Pyalara* in Al Ram en het *Canaan Institute for New Pedagogy* in Gaza. In 2003 is een samenwerking tot stand gekomen tussen het IKV, Studentenpastoraat Enschede en het *Open Windows* jeugdhuis. De plannen voor de bouw van het jeugdhuis *Open Windows* zijn in 2003 tot stand gekomen, in 2004 zullen deze plannen gerealiseerd worden.

Protestactie

In december 2003 organiseerde het IKV een korte informatie- en activeringscampagne met betrekking tot de bouw van de afscheidingsmuur in Jeruzalem. Eén van de Palestijnse activisten, Terry Balata, betrokken bij de huiskamerontmoetingen en woonachtig in Abu Dis, een wijk van Jeruzalem, wordt samen met dertien Arabische families, door de bouw van de muur compleet geïsoleerd van zowel Jeruzalem als het Palestijnse achterland. Tevens raken tenminste 50.000 mensen in Abu Dis door de bouw van de muur geheel verstoken van toegang tot een ziekenhuis, kraamcentrum of eerstehulp. Zelfs de brandweer kan Abu Dis niet meer bereiken. Er werd een advertentie geplaatst in het dagblad *Trouw* met daarin een oproep om te protesteren tegen de bouw van de muur die vredesactivisten van elkaar scheidt. Verwezen werd naar de IKV-website (www.ikv.nl) voor meer achtergrondinformatie.

“We proberen samen een vreedzame toekomst op te bouwen”

“Samen met het IKV proberen we de dialoog en interactie tussen Palestijnen en Israëli's op gang te brengen. Doordat Israëli's en Palestijnen met elkaar van standpunten wisselen, leren ze elkaars angsten en elkaar beter kennen, waardoor het conflict een menselijk gezicht krijgt. Door deze dialogen krijgen we ook een beter idee van de obstakels voor de vrede en is het mogelijk gezamenlijk oplossingen te bedenken. Ik droom over een betere toekomst: een toekomst vol hoop, veiligheid en vrede. Aan beide kanten van de grens heb ik vrienden en gezamenlijk met hen wil ik zorgen dat mijn droom realiteit wordt. De steun van het IKV is belangrijk, zowel in praktische als in morele zin. Het geeft ons vertrouwen dat er mensen in het buitenland zijn die oprecht bezorgd zijn over de toekomst van de bevolking hier. Ik ben me niet altijd bewust geweest van mijn vooroordelen over Palestijnen. Door de samenwerking met mijn Palestijnse collega's ben ik me hier niet alleen bewust van geworden, maar heb ik anderen ook kunnen overtuigen hun vooroordelen en angsten opzij te schuiven en de samenwerking aan te gaan. We hebben als Palestijnse en Israëlische collega's onze menselijkheid herontdekt en proberen samen aan een vreedzame toekomst te bouwen”.

Mary Schweitzer is van Israëlische afkomst en werkzaam voor de organisatie *Peace Now*

MAROKKO NA DE AANSLAGEN IN CASABLANCA:

“WAT VOOR SAMENLEVING EN ISLAM WILLEN WE EIGENLIJK?”

16 mei 2003 zal de geschiedenis van Marokko ingaan als de Marokkaanse 11de september. Op die dag bliezen vijftien jonge mannen zich op in Casablanca bij joodse en buitenlandse doelen, en sleepten nog vijftientig mensen met zich mee in de dood. De schrik was groot, zeker toen bleek dat de aanslag niet door Saoedi's of Afghanen was gepleegd, maar door Marokkanen uit de sloppenwijken van Casablanca, aanhangers van een kleine radicale islamistische groep. Marokko zal nooit meer hetzelfde zijn na 16 mei. Enerzijds zijn veiligheidsmaatregelen weer helemaal terug. Duizend mogelijke aanhangers van extremistische groepen zijn opgepakt, over respect voor hun mensenrechten maakt niemand zich veel illusies. Maar aan de andere kant is er een debat losgebarsten in Marokko over wat voor samenleving en wat voor islam het land eigenlijk wil. Zou de sociale ellende in Marokko, de enorme werkloosheid, de eindeloos uitdijende grote steden de bodem hebben gelegd voor dit extremisme? Marokkaanse intellectuelen zagen een parallel tussen de zelfmoordaanslagen en de clandestiene migratie in wrakke bootjes over de straat van Gibraltar, vaak ook een soort zelfmoord.

Het IKV is betrokken bij de maatschappelijke en politieke ontwikkeling in Marokko door een onderwijsuitwisseling tussen scholen in Oujda en Nederland, het platform van Nederlandse en Marokkaanse gemeenten, opgezet in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, en door intensieve contacten met het NGOplatform *Espace Associatif*, het *Rihab Center* in Oujda en de jongerenorganisatie *Shouala*. Jaren van samenwerking en steun legden een goede basis voor een gezamenlijke analyse na 16 mei. In juni bezocht projectleider Jan Jaap van Oosterzee samen met Naima Azough Marokko om de stemming te peilen. Leraren, jongerenwerkers en gemeentebestuurders zagen al eerder het oprukken van de islamistische beweging in Marokko. Armoede alleen kan niet de verklaring voor terreur zijn, buitenlandse invloed evenmin. De oorzaken zijn gelegen in een erfenis van jaren gewelddadige onderdrukking door de staat van elk open politiek debat. Al is Marokko veel vrijer geworden, een democratische cultuur moet nog groeien. Dat vraagt om debat over democratie, burgerschap, openheid van de cultuur en bezinning op de plaats van godsdienst in de samenleving. Bescheiden, maar beslist niet onopgemerkt in het politieke arena van Marokko, zijn de bijdragen die de uitwisselingen met scholen en gemeenten daaraan geven.

Een tweede bezoek vond plaats in december, met mevrouw Peereboom, burgemeester van Zaltbommel, en vrouwen actief in de Nederlandse lokale politiek. Het moment had niet beter gekozen kunnen zijn: daags tevoren had de koning een wijziging in het familierecht afgekondigd waardoor vrouwen vrijwel gelijkberechtigd aan mannen worden. Het toont aan dat verandering mogelijk is Marokko, tot voor kort het land met het meest archaische familierecht in de Arabische wereld. Maar veranderingen zonder ingrijpen van de koning zijn nog moeilijk denkbaar. Bij een derde bezoek in december trof de IKV-delegatie een hele generatie jonge bestuurders, net verkozen in de gemeenten in Oost-Marokko, met het vaste voornemen de oude garde te vervangen en niet te vervallen in de oude cliëntèlepolitiek. Er is hoop voor Marokko, maar haast blijft geboden. Want de zelfmoordmigratie gaat maar door: elke dag weer wagen en verliezen Marokkanen hun leven bij een wanhopige migratie naar Europa.

“De kijk op wat onrechtvaardig is, is anders bij Marokkaanse en Nederlandse leerlingen”

“Het project ‘Sharing Stories’ stelt leerlingen uit verschillende culturen in staat via E-mail hun eigen gedachten en gevoelens te delen over mensen- en kinderrechten. Wij gebruiken de verdragen van de Verenigde Naties om de leerlingen te informeren over de rechten die hun toekomen. Vervolgens gebruiken we de bottom-up benadering om leerlingen de kans te geven zelf invulling te geven aan hun kijk op recht en rechtvaardigheid. Opvallend is dat de kijk op wat onrechtvaardig is, totaal anders is bij beide groepen. Dit uit zich in de problemen waarover de Nederlandse en Marokkaanse leerlingen praten. Zo snijden de Marokkaanse leerlingen onderwerpen aan als vrijheid van meningsuiting of lichamelijk geweld, terwijl de Nederlandse leerlingen het eerder hebben over onderwerpen als echtscheiding of het eten dat ze niet lekker vinden. De Marokkaanse leerlingen zijn soms verbaasd over de verhalen van de Nederlandse leerlingen omdat ze de problemen niet herkennen. De Nederlandse leerlingen daarentegen waren erg verbaasd over het feit dat in Marokko leraren lijfstraffen gebruiken om hun leerlingen te straffen. Er ontstond een discussie onder en tussen de leerlingen over wat onrechtvaardigheid nu precies is. Wij hopen dat dit project in de toekomst als voorbeeld kan dienen voor anderen die aan de slag willen met onderwerpen als mensenrechten en onrechtvaardigheid en zich willen inzetten voor het uitwisselen van ervaringen uit verschillende culturen”.

Mohammed Kerzazi is leraar natuurkunde en Faouzi Osiyer is leraar Engels.

Zij nemen met hun klas deel aan het project ‘Sharing Stories’

IRAK:

OPBOUW EN DEMOCRATISERING IN EEN NIEUW IRAK

Op 20 maart 2003 gingen de Verenigde Staten en Groot-Britannië over tot een aanval op Irak. Negen maanden later op 14 december 2003 werd Saddam Hoessein in ad-Dawar, vijftien kilometer ten zuiden van Tirkít, aangehouden.

Gedurende de vijfendertig jaar dat Saddam Hoessein aan de macht is geweest, is het sociaal-politieke en culturele leven in Irak radicaal veranderd. Saddam Hoessein hield zijn dictatoriale regime in stand door middel van een netwerk van veiligheids- en inlichtingendiensten, martelingen en executies. Als gevolg daarvan is het open en vrije politiek leven en de *civil society* volledig gedecimeerd. De maatschappij werd gekenmerkt door ongelooflijke angst voor het regime, wijdverspreide terreur en apathie van de burgers jegens de politiek. Na de verwijdering van Saddam Hoessein is Irak van een dictatuur in een anarchie vervallen met spreiding van de politieke macht. Momenteel maakt Irak een opmerkelijke politieke ontwikkeling door. Sinds de val van het voormalige regime van Saddam Hoessein bewandelt Irak een onzeker pad op politiek, economisch en sociaal terrein. Lokale organisaties en activisten begonnen langzaam gebruik te maken van de nieuwe politieke ruimte die ontstaan is om zich in te zetten voor vredesopbouw. De huidige situatie in Irak, met een onzekere visie voor de toekomst, betekent een enorme uitdaging en bedreiging voor de Irakese civiele samenleving. Vredes- en ontwikkelingsorganisaties kunnen een belangrijke rol spelen bij het ondersteunen van de Irakese *civil society* in hun strijd voor een democratische samenleving en respect voor mensenrechten.

Het IKV werkt samen met lokale partners uit verschillende geledingen van de Irakese samenleving, en met internationale organisaties als USAID en CARE International, aan de opbouw van een democratisch Irak. Het IKV ondersteunde in 2003 drie lokale partners: het *Sharafkhan Beltisi Cultureel Centrum* in Erbil, de onafhankelijke krant *Hawlati* in Suleymania en de Studentenvereniging voor Mensenrechten in Bagdad. De afgelopen jaren zijn tal van publieke bewustwordingsactiviteiten georganiseerd over politieke en culturele onderwerpen zoals conflict preventie, democratisering, versterking van de *civil society* en *empowerment* van Irakese vrouwen.

In Arbil en Sulimanyaa, in het noorden van Irak, vonden in 2003 een tiental publieke activiteiten plaats. Elke activiteit is gericht op het aanpakken van specifieke onderwerpen en problemen zoals de positie van vrouwen in de Irakese samenleving, de rol van de jonge generatie in de maatschappij en de Koerdische kwestie. Deze informele bijeenkomsten waren erg zinvol om de oude en nieuwe generaties, in het bijzonder studenten en docenten, bijeen te brengen.

Het IKV verzorgde, in samenwerking met vier Nederlandse journalisten een mediatraining voor de journalisten van de onafhankelijke krant Hawlati. Aan de eerste training die plaatsvond in 2003, namen zo'n veertig journalisten deel. Het verbeteren van de journalistieke vaardigheden van de Hawlatijournalisten, zoals het scheiden van feiten en meningen, interviewtechnieken en bronnenonderzoek stond centraal. Het IKV hoopt door middel van deze trainingen de onafhankelijke media in Noord-Irak verder te ontwikkelen en te versterken.

Naast de organisatie van seminars, conferenties, sociale fora en mediatrainingen aan journalisten speelt het IKV ook een rol bij het ontwikkelen en versterken van lokale netwerken in Irak. Het doel van deze netwerkactiviteiten is om lokale organisaties op de hoogte te brengen van elkaars activiteiten en onderlinge samenwerking te stimuleren. Hiervoor bracht het studenten en jeugdassociaties uit Bagdad en Noord-Irak in contact met elkaar en gaf hen de mogelijkheid netwerken op te bouwen.

In Nederland is het IKV betrokken geweest bij lobby- en bewustwordingsactiviteiten om het Nederlandse publiek te informeren over de situatie en de rol van het IKV in Irak. Het IKV streeft ernaar de Irakese gemeenschap in Nederland te betrekken bij het vredeswerk in Irak.

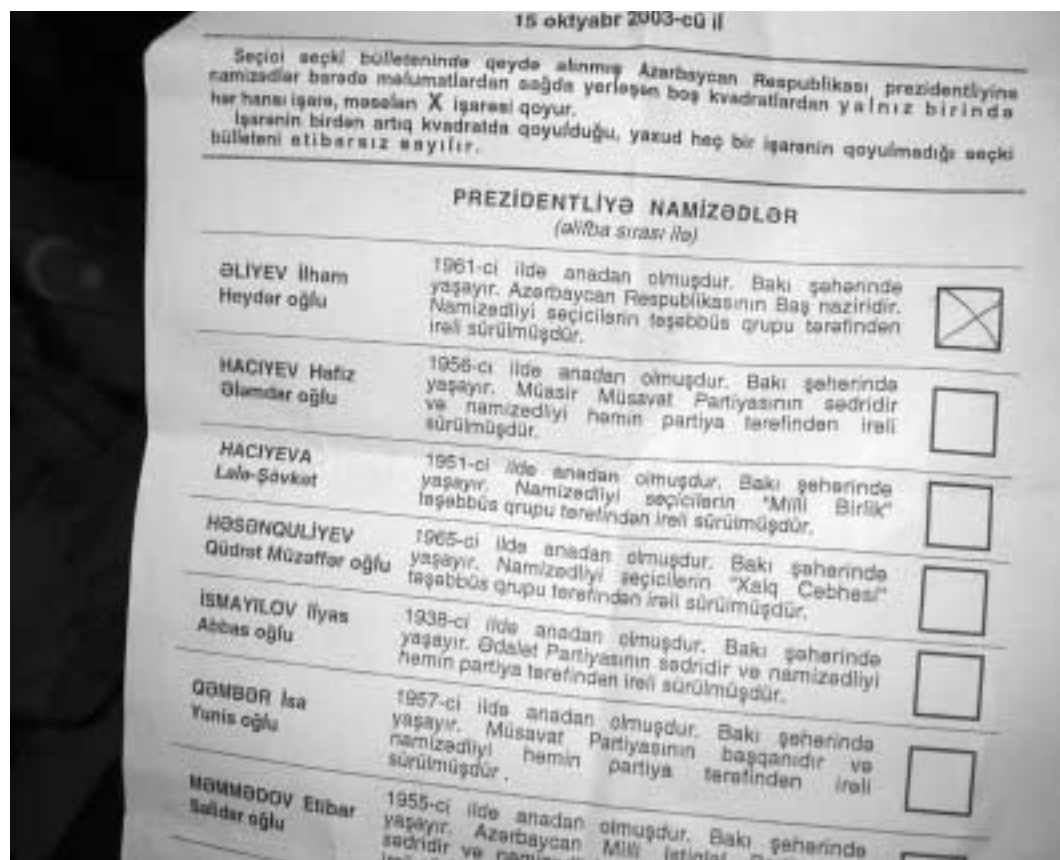
Bij alle projecten die het IKV in Irak opzet, laat het IKV zich leiden door de lokale behoefte en noden, waarbij wij nauw samenwerken met die mensen die zich vaak al hun hele leven lang actief inzetten voor de publieke zaak. In de decennia onder Saddam was dat vaak onmogelijk. In de nieuwe situatie, ondanks alle nieuwe problemen, nemen we openingen waar om een meer open samenleving op te bouwen. Aan dat precaire bouwwerk draagt het IKV graag zijn steentje bij.

KAUKASUS:

VERKIEZINGEN BIEDEN GEEN UITKOMST

De Zuidelijke Kaukasus is sinds tien jaar het toneel van gewapende conflicten en politieke spanningen. Het geweld escaleerde na het uiteenvallen van de Sovjetunie in 1991, het meest vernietigend in Nagorno-Karabach, Zuid-Ossetië en Abchazië. Deze regio's maken aanspraak op zelfstandigheid. Tot op heden is er met betrekking tot deze conflicten geen uitzicht op een duurzame oplossing.

In 2003 stond de Zuidelijke Kaukasus met regelmaat op de agenda van de internationale politiek. In zowel Armenië, Azerbeidzjan als Georgië vonden er parlements- en presidentsverkiezingen plaats. Alle verkiezingen kenmerkten zich door gestructureerde fraude en voldeden niet aan de internationale normen. In alle landen organiseerde de oppositie na de verkiezingen demonstraties. In Azerbeidzjan werden die demonstraties met geweld de kop ingedrukt en zaten er eind 2003 nog steeds ongeveer 120 demonstranten gevangen. De oppositie in Georgië was het meest succesvol en slaagde erin om president Sjvardnadze te doen besluiten af te treden. Door het verloop en de uitslag van de verkiezingen is er in 2003 weinig vooruitgang bereikt met betrekking tot de oplossing van de regionale conflicten.

Ook gedurende deze tumultueuze tijden zetten de verschillende kantoren van de *Helsinki Citizens' Assembly* (hCa) zich in voor vrede en mensenrechten. Het IKV ondersteunde lokale en nationale hCa-kantoren in Vanadzor (Armenië), Baku, Ganja en Kazakh (Azerbeidzjan), Tbilisi en Telavi (Georgië) en het *Helsinki Initiative '92* in Stepanakert via een drietal projecten: 'Yellow Tulips' en 'Red Bridge' (gefinancierd door ICCO) en het 'Capacity Building Program' (gefinancierd door PSO). Hierdoor kwam geld beschikbaar voor grensoverschrijdende activiteiten. Het 'Capacity Building Program' richt zich op de ontwikkeling en versterking van de verschillende capaciteiten van de lokale hCa-kantoren zoals bijvoorbeeld, *projectmanagement*, 'volunteer'-*management* en het maken van jaarrapportages gedurende een periode van vier jaar. Het is voor

het eerst dat het IKV in samenwerking met ICCO/Psa, PSO en de partners een dergelijk programma uitvoert. Twee internationale adviseurs, Siegfried Woeber (Armenië en Georgië) en Shannon McNary (Azerbeidzjan), ondersteunden de kantoren in organisatie- en projectmanagement en bevorderen de onderlinge samenwerking tussen de kantoren. Daarnaast is deze internationale aanwezigheid een niet te ontberen veiligheidsmaatregel in verband met mogelijke politieke acties tegen de kantoren.

Het hCa-kantoor in Vanadzor (Armenië) was betrokken bij alledrie de bovengenoemde projecten. Er werd druk gelobbyd voor de rechten van familieleden van vermiste personen en hun onafhankelijke krant werd maandelijks gepubliceerd. Daarnaast lanceerde het kantoor een eigen website (www.hcav.am), waarop informatie te vinden is met betrekking tot hun activiteiten. Het conflict met de gemeente Vanadzor sleepte zich ook in 2003 voort en het kantoor is twee maal geraakt en beschadigd door een brandbom. Door een kleine financiële bijdrage van het IKV kon de schade weer snel hersteld worden. Daarnaast is op vrijdag 15 maart de coördinator, Arthur Sakunts, gearresteerd voor het organiseren van een kritische openbare bijeenkomst, waar de gang van zaken rond de presidentsverkiezingen werd besproken. Op basis van snelle reacties vanuit het Dwarsliggersprogramma en de steun van het IKV, nationale en internationale organisaties en individuen, werd hij na tien dagen vrijgelaten.

De hCa-kantoren in Baku, Ganja en Kazakh (Azerbeidzjan) richtten hun aandacht op het *'Yellow Tulips'*-programma dat zich richt op vermiste personen en hun familieleden. In het kader hiervan is er in augustus 2003 een historisch bezoek gebracht aan Stepanakert in Nagorno-Karabach. Voor dit bezoek moesten de nodige veiligheidsmaatregelen genomen worden. De Azerbeidjaanse delegatieleden konden bij terugkeer rekenen op forse kritiek van het thuisfront. Echter, voor het opbouwen van relaties met familieleden van vermiste personen uit Nagorno-Karabach en het verkrijgen van informatie met betrekking tot de vermisten, was het bezoek bijzonder succesvol.

De hCa-kantoren in Tbilisi en Telavi (Georgië) zijn in 2003 verbouwd en afgebouwd. Het gebouw in Telavi is een goede locatie waar non-gouvernementele organisaties (NGO's) gebruik kunnen maken van eet-, slaap- en vergaderfaciliteiten voor bijvoorbeeld conferenties. In Tbilisi is er een aparte internetruimte, een bibliotheek en keuken bij het kantoor getrokken. De drie bovengenoemde projecten zijn in 2003 voortvarend van start gegaan met verschillende uitwisselingsactiviteiten die voor het grootste deel plaatsvonden in Georgië. Het kantoor in Tbilisi is de voortrekker van het *'Red Bridge'*-project dat als doelstelling heeft om de relaties tussen de verschillende gemeenschappen en gemeentes in het *Red Bridge* gebied in de Zuidelijke Kaukasus, op allerlei terreinen zoals transport, irrigatie, milieu, handel en mensenrechten, te normaliseren. In het kader van dit project vonden regelmatig missies plaats naar het grensgebied met Armenië en Azerbeidzjan en bespraken de verschillende partners de resultaten en mogelijke acties.

Helsinki Initiative '92 (Stepanakert), één van de weinige actieve NGO's in Nagorno-Karabach, is betrokken bij het *'Yellow Tulips'*-programma. In het kader daarvan is er zoals hierboven vermeld een emotionele uitwisseling geweest met familieleden van vermiste personen uit Azerbeidzjan. Bezoeken aan ziekenhuizen en autoriteiten, afgewisseld door groepsgesprekken over gedeelde problemen, vulden het programma.

Daarnaast vroeg het IKV ook in Nederland aandacht gevraagd voor de problematiek in de Zuidelijke Kaukasus. Op 28 april 2003 heeft het IKV (in samenwerking met het Nederlands Helsinki Comité) de conferentie 'Abkhazië, Nagorno-Karabach en Tsjetsjenië: uitdagingen in de Kaukasus voor het Nederlands voorzitterschap van de OVSE' georganiseerd. Vertegenwoordigers van de hCa-kantoren, diplomatieke vertegenwoordigingen, individuen werkzaam bij de OVSE en NGO's, discussieerden een hele dag over de uitdagingen. De uitkomst was een kritisch appèl aan het adres van de OVSE. Verder zijn er in het kader van Dwarsliggers twee coördinatoren van de hCa in Vanadzor en Ganja ondersteund door Nederlandse groepen en individuen.

KOSOVO OP EIGEN BENEN?

Kosovo wordt bestuurd door de Verenigde Naties dat daarvoor een speciale organisatie heeft opgezet: UNMIK (*United Nations Mission in Kosovo*). Eén van de taken van UNMIK is de overdracht van bestuurstaken aan gekozen vertegenwoordigers van de Kosovaarse bevolking. Kosovo heeft een parlement en een regering die beperkte bevoegdheden bezitten. De Albanese bevolking wil een snellere overdracht van bestuurstaken die moet uitmonden in onafhankelijkheid van Kosovo. De Serviërs in Kosovo (voor zover niet gevlucht) vrezen de dag dat Kosovo onafhankelijk wordt en willen juist dat Kosovo deel van Servië blijft. In 2003 vonden, voor het eerst na de oorlog van 1999, rechtstreekse gesprekken plaats tussen Albanese bestuurders uit Pristina en Servische bestuurders uit Belgrado. De gesprekken vonden op neutraal terrein plaats in Wenen. Over de status van Kosovo (wel of niet onafhankelijk) is niet gesproken. UNMIK schuift deze heikele vraag liefst zo ver mogelijk voor zich uit.

De verhoudingen tussen Albanen en Serviërs zijn in 2003 licht verbeterd. Alhoewel er nog steeds gewelddadige incidenten plaatsvinden, is het aantal toch afgenomen. De verbetering van de veiligheidssituatie bracht ook veranderingen met zich mee voor het werk van *Community Building Mitrovica* (CBM). In 2003 was het voor Serviërs die in Noord-Mitrovica leven mogelijk, dat wil zeggen veilig genoeg, de brug over de rivier de Ibar over te steken en het *confidence area* te bezoeken dat aan de Albanese kant van de rivier ligt. Vandaar dat CBM in augustus de twee aparte kantoren in Noord- en in Zuid-Mitrovica sloot en een nieuw kantoor in het *confidence area* opende waar de Albanese en Servische staf samenwerkt met burgers uit geheel Mitrovica met verschillende etnische achtergronden. De onlusten die in maart 2004 uitbraken in Mitrovica waren dan ook een enorme terugslag voor CBM.

CBM ontwikkelde zich in 2003 meer en meer tot een zelfstandige organisatie. Zo registreerde CBM zich als lokale NGO en initieerde het steeds meer eigen activiteiten zoals de organisatie van publieke debatten, een meertalig tijdschrift en een drugspreventieproject. Al deze nieuwe activiteiten zijn ook zoveel mogelijk multi-etnisch van karakter. CBM richtte zich de eerste jaren van zijn bestaan vooral op wederopbouw en ondersteuning van burgerinitiatieven die in Noord- en in Zuid-Mitrovica geheel gescheiden van elkaar werden uitgevoerd. Dat was gezien de recente geschiedenis van Kosovo en de veiligheidssituatie de enige mogelijkheid. Nu de verhoudingen tussen de bevolkingsgroepen langzamerhand verbeteren, besteedt CBM stapsgewijs meer aandacht aan activiteiten die alle bevolkingsgroepen dichter bij elkaar moeten brengen.

Een nieuw project waar CBM in 2003 een vooronderzoek voor deed, is een drugspreventieproject. Het vooronderzoek van CBM bracht naast cijfers ook oorzaken aan het licht. Sinds de Kosovo-oorlog nam het drugsgebruik enorm toe. Jongeren zijn het gaan gebruiken toen zij als vluchteling tijdelijk in West-Europa verbleven. Ook blijkt uit het onderzoek dat het gebrek aan toekomstperspectief voor jongeren in Kosovo bijdroeg aan het gebruik van drugs. Met de presentatie van de resultaten zette CBM een eerste stap om het taboe dat aan het onderwerp kleefte te doorbreken.

De activiteiten van CBM kregen in 2003 steun van verschillende Nederlandse groepen, scholen en gemeenten zoals de gemeenten Barendrecht en Oostzaan, de Remonstrantse Broederschap, *Musicians without Borders*, het Bernardinuscollege Heerlen, Vrouwen in het Zwart en de Werkgroep Vught-Mitrovica.

“Het is erg belangrijk om het taboe rond drugs te doorbreken”

“Ik ben betrokken bij het drugspreventieproject. Sinds de Kosovo-oorlog nam het drugsgebruik met name onder jongeren toe. Door het geven van voorlichting proberen we bewustzijn te creëren over de gevaren van drugs en hopen daarmee drugsgebruik in Mitrovica te verminderen en te voorkomen. Samen met Vetone Veliu heb ik een onderzoek gedaan naar drugsgebruik in Mitrovica. De drugsgebruikers zijn tussen 14 en 30 jaar oud en financieren hun gebruik door te stelen van hun vrienden en familie. Om hun drugsgebruik blijvend te kunnen financieren gaan ze zelf dealen of raken betrokken in de zware criminaliteit. In het zuiden van Mitrovica komen vrouwen vaak in de prostitutie terecht. De resultaten werden op een persconferentie onder toezicht van lokale en internationale autoriteiten en NGO's gepresenteerd en breed uitgemeten in de media. Het is erg belangrijk om het taboe rond drugs te doorbreken. Ik wil me erg graag inzetten voor activiteiten die de *civil society* versterken om zo bij te dragen aan de positieve veranderingen in het naoorlogse Kosovo.”

Ivana Lazarevic is medewerker op het kantoor van CBM in Mitrovica

‘OUR FUTURE – EUROPEAN INTEGRATION’ BRENGT SERVIËRS EN KOSOVAREN BIJEEN

“Europese Integratie. Dat klinkt fantastisch, maar hoe doe je dat, gewoon integreren?”, vroeg één van de Nederlandse deelnemers zich af. Zij is één van de vijftien jongeren die deelnemen aan het project *‘Our Future – European Integration’*. Ze komen uit Kosovo, Servië en Nederland en zijn tussen de 17 en 23 jaar oud.

Voor veel Serviërs en Kosovaren ligt de hoop op een betere toekomst in een verenigd Europa. De wil tot toetreding is één van de weinige dingen die de twee regio's met elkaar verbindt en hun wegen daartoe zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom werd Europese integratie het thema om Kosovaren en Serviërs bij elkaar te brengen. Na een kennismakingsbezoek aan Nederland in april 2003 waarbij lezingen, discussies en bezoeken aan het Europees Parlement en het Joegoslavië-tribunaal op het programma stonden, werd het project uitgebreid met één bezoek aan Kosovo en één aan Servië later in het jaar.

In oktober waren een aantal van hen bij elkaar in Servië. Het was op een vrijdagavond, 19.00 uur. In Nederland zitten jongeren om die tijd voor de televisie, maar het klaslokaal in Novi Sad is volgestroomd met Servische jongeren voor een discussie over Europese integratie. Het onderwerp blijkt populair. Vrij reizen is aantrekkelijk, maar je culturele identiteit moet je opgeven, werd er gefilosofeerd. Liever houden de jongeren de eigen munt en het eigen paspoort. Uit eigen ervaring konden de Nederlandse jongeren vertellen dat er

van het inleveren van de culturele identiteit wel degelijk sprake is, maar zover als deze Servische jeugd het hen voorspiegelt, gaat het volgens hen niet.

De discussie ging door over Kosovo. Met grote betrokkenheid gooiden voor- en tegenstanders van Kosovaarse onafhankelijkheid hun mening in de ring, maar bijna niemand is er zelf geweest. Ivan, één van de Servische deelnemers aan het *‘Our Future’*-project, vertelde zijn leeftijdsgenoten over wat hij bij het bezoek aan Pristina heeft gezien: “Pristina is een hele normale stad, waar je alles kunt kopen wat je hier ook kunt krijgen. Je kunt er als Serviër gewoon over straat en het was zelfs mogelijk om Servisch te praten!”, voegde hij toe.

De Nederlandse jongeren, zelf actief in tal van jongerenorganisaties, verbaasden zich dat zo weinig jongeren in Servië en Kosovo actief zijn, bijvoorbeeld in jongerenorganisaties van politieke partijen. De jongeren uit de Balkan reageerden wat lacherig: deze organisaties zijn in de Balkan een verlengstuk van hun moederpartij en die kunnen over het algemeen op weinig populariteit onder de jongeren rekenen. Dit onderscheid met de onafhankelijke en kritische Nederlandse jongerenclubs was nieuw voor hen.

Het *‘Our Future’*-programma biedt ruimte voor eigen ideeën van de jongeren. De verbazing vormde de aanleiding voor een plan om in Kosovo discussies te houden over jongerenparticipatie. En Goran, een Servische deelnemer, leerde via de Nederlandse deelnemster Sanne posterorganisatie Loesje kennen en werd daarover zo enthousiast dat amper vier maanden later Loesje Servië een feit is.

“Kleinschaligheid is de kracht van dit project”

“Het *Our Future*-netwerk bestaat uit vijftien jongeren uit Kosovo, Servië en Nederland die elkaar tijdens een werkbezoek in Nederland leerden kennen. Het klikte zo goed dat er een hoop andere activiteiten zoals een werkbezoek aan Kosovo en Servië, lezingen, de oprichting van een Servische Loesje-posterclub en trainingsprogramma's voor jongeren uit voort zijn gekomen. We willen Servische en Kosovaarse jongeren nader tot elkaar brengen, jeugdparticipatie bevorderen en ze kennis bijbrengen over de Europese Unie. Door de oorlog is de angst voor de buurman erg sterk geworden en dat proberen we op kleine schaal te doorbreken. Je merkt echt dat ze nieuwsgierig zijn naar het leven aan de andere kant van de grens en een hoop leren van dit project. Natuurlijk bereik je vooral vooruitstrevende jongeren die toch al erg openstaan voor nieuwe ervaringen, maar ook de tien deelnemers aan het project hebben weer een hoop vrienden en kennissen en zo wordt de boodschap doorgegeven. Kleinschaligheid is de kracht van dit project. Het *Our Future*-project sprak me erg aan omdat er veel ruimte is voor eigen initiatief en omdat het overeenkomsten tussen mensen benadrukt in plaats van verschillen. Mijn beste ervaringen waren mijn gesprekken met Servische en Kosovaarse jongeren, over het conflict maar ook over muziek en liefde. Het *Our Future*-netwerk is nu een vriendenclub geworden. De mensen zijn zo gemotiveerd, optimistisch en vol passie, ze willen echt iets veranderen!”

Sanne Nauts is één van de Nederlandse deelnemers aan het *Our Future*-project

SREBRENICA: DE POLITIEK SLUIT HET BOEK

In Nederland stond in 2003 het grote debat over Srebrenica dan eindelijk op de agenda, met de bespreking van het NIOD-rapport en het eindrapport van de Parlementaire Enquêtecommissie Srebrenica. Het zou, juni 2003, uitlopen op een futloos debat en een schaamteloze vertoning. Nederland trof geen blaam, Nederland viel niets te verwijten. Tweede-Kamerleden en leden van de regering buitelden over elkaar heen om toch vooral hun medeleven met de nabestaanden uit te spreken en schande te spreken van het feit dat Karadzic en Mladic nog vrij rondliepen, maar van een serieuze, zelfkritische analyse – die een begin van recht zou doen aan de nabestaanden – was absoluut geen sprake. Met de publieke tribune vrijwel leeg, de ministers feller en ongenueerder in hun verdediging dan ooit tevoren, de parlementariërs zelfvoldaan en de media slechts bereid tot routinematige verslaglegging was het duidelijk. Hier werd door de Nederlandse politiek het boek Srebrenica gesloten! Over tot de orde van de dag? Voor de politiek misschien wel, voor de nabestaanden nooit...

Toch was het jaar nog niet zo slecht begonnen. Het rapport van de parlementaire enquêtecommissie, in januari gepresenteerd, bood diverse aanknopingspunten voor een stevig politiek debat. “Terecht stelt de parlementaire enquêtecommissie dat er sprake is van internationaal én nationaal falen. De Tweede Kamer moet dat bevestigen, en zo een begin maken met een echte dialoog met de nabestaanden”, aldus het IKV in een uitvoerige reactie op het rapport. Op belangrijke punten ging het rapport verder dan het NIOD-rapport en verder dan de verklaringen van de regering-Kok. Maar alle heikele punten zouden later vakkundig worden vermeden. Het parlement zou shoppend door het rapport stappen, Dutchbat loven, de eigen besluitvorming over uitzending naar Srebrenica hekelen, de opstelling van de Nederlandse regering in juli 1995 echter vrijwel onbesproken laten, en uithalen – goede Haagse traditie in het Srebrenicadebat! – naar Frankrijk en de VN.

Ook in mei, bij een bezoek van een delegatie van vier overlevenden aan Den Haag, waren we nog optimistischer gestemd. De enquêtecommissie had in 2002 besloten de overlevenden niet te horen en de Kamer wilde de nabestaanden niet zelf uitnodigen en dus was het opnieuw het IKV dat het bezoek organiseerde, maar er waren toch negen Tweede-Kamerleden van alle relevante partijen aanwezig bij de bijeenkomst die op het Binnenhof belegd werd op 12 mei. De delegatie had een eigen document voorbereid met vragen die de parlementariërs aan de enquêtecommissie en de regering zouden kunnen voorleggen. De opkomst van de Tweede-Kamerleden was goed, maar van hetgeen gezegd werd zou slechts een enkele volksvertegenwoordiger in het slotdebat gebruik maken.

Verleden, heden en toekomst

In Bosnië is verleden, heden en toekomst met elkaar verweven, of je wilt of niet. Terwijl we ons in Nederland vooral met het verleden van Srebrenica bezighouden, geldt in Bosnië dat de integrale aanpak (verleden, heden en toekomst) de enig logische optie is als je, zoals het IKV, met lokale partners werkt. Zo moeten de nabestaanden van de oorlog klaar zien te komen met het verleden (waarheid en gerechtigheid met betrekking tot de genocide in juli 1995), moeten zij zich staande houden in het heden (materieel en psychologisch) en moeten zij besluiten hoe hun toekomst vorm te geven (waar, met wie, onder welke voorwaarden). Ook in 2003 betroffen de IKV-projecten met betrekking tot Srebrenica die het IKV met zijn partners in Bosnië uitvoert, dit brede spectrum.

Begrafenissen

2003 was voor de nabestaanden van de genocide in juli 1995 het jaar van de begrafenissen: op 31 maart werden de eerste 600 slachtoffers (599 mannen, 1 vrouw) van de genocide van juli 1995 begraven op de Begraafplaats in Potocari, een dorpje bij Srebrenica. Op 11 juli, de dag waarop jaarlijks de val van de 'veilige enclave' herdacht wordt, werden nogmaals 282 slachtoffers (allen mannen) begraven en op 20 september 2003 wederom 107 (allen mannen). Bij alle drie deze gelegenheden was een IKV-delegatie aanwezig. Op 20 september werd de begraafplaats, het 'Memorial Center', officieel geopend door de voormalige president van de Verenigde Staten, Bill Clinton. Op uitnodiging van de "Vrouwen van Srebrenica" en de organisatie van de openingsceremonie, reisde een grote Nederlandse delegatie met steun van het IKV af naar Srebrenica en Potocari. Het was aldus voor het eerst in de geschiedenis dat ook Nederlandse parlementariërs deelnamen aan een officiële herdenkingsceremonie in Srebrenica. In Nederland stelde het CDA vragen aan de minister waarom de regering niet zelf present was geweest. De delegatie bestond uit de Tweede-Kamerleden Marijke Vos (GroenLinks) en Nebahat Albayrak (PvdA), senator Eimert van Middelkoop (Christenunie), Rosita Steenbeek (schrijfster), Janny Vlietstra (burgemeester Winschoten), Dirk Mulder (directeur Herinneringskamp Westerbork), Selma Leydesdorff (hoogleraar vrouwengeschiedenis) en diverse journalisten (VPRO, Dagblad van het Noorden, EO). De IKV'ers Marjan Lucas en Puco Danilovich stonden borg voor een goed gevuld programma. De delegatie had een confronterende ontmoeting met nabestaanden die aangaven zeer ontevreden te zijn over vooral het NIOD-rapport, maar ook over het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie Srebrenica. De "Vrouwen van Srebrenica" benadrukten tegelijkertijd het te waarderen eindelijk gehoord te worden door de Nederlandse politici. Met directeur Mulder van Herinneringskamp Westerbork werden vervolcontacten afgesproken ter ondersteuning van het huidige Srebrenica Documentatie- en Informatiecentrum (SDIC) in Tuzla en de verhuizing daarvan, straks, naar het 'Memorial Center' in Potocari.

De geschiedschrijving door de nabestaanden zelf

Op 8 juli 2003, vlak voor de jaarlijkse Herdenking in Potocari op 11 juli, werd in Tuzla *'The Role of International Factors in Srebrenica'* gepubliceerd: een boekwerk geschreven door Hasan Nuhanovic, voormalige tolk van Dutchbat III en lid van de Associatie "Vrouwen van Srebrenica". Vele bekende en onbekende auteurs (Samanta Power, Mient Jan Faber) publiceerden al boeken over Srebrenica, telkens op basis van interviews met in hoofdzaak Nuhanovic. Na het NIOD-rapport (april 2002) en het rapport van de 'Parlementaire Enquête Commissie Srebrenica' (januari 2003) kwam dan nu ook het boek van de overlevenden zelf op tafel, 'van binnenuit' geschreven door Nuhanovic met een bijlage met meer dan honderd interviews, opgetekend en uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de Vrouwen van Srebrenica. Het was een belangrijke mijlpaal in de campagne voor Waarheid en Gerechtigheid die de Associatie al meer dan zeven jaar voert, al die jaren gesteund door het IKV.

Juridische initiatieven

Samen met het IKV organiseerde de Associatie een openbare presentatie en bespreking van het boek op 8 juli, gevolgd door een seminar op 9 juli over de mogelijke juridische consequenties van hetgeen inmiddels bekend was aan feiten, fouten en verantwoordelijkheden inzake de genocide op de duizenden vluchtelingen van Srebrenica in juli 1995, die tevergeefs hadden vertrouwd

op de hen beloofde bescherming van de VN, in casu Dutchbat III. Nabestaanden begonnen in 2003 een rechtszaak tegen de VN en de Staat der Nederlanden, met als inzet herstelbetalingen zoals die ook voor slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog zijn uitgekeerd. De Nederlandse jurist Mr. Liesbeth Zegveld was gastspreker op het seminar in Tuzla.

Het IKV ontwikkelde een plan voor een onafhankelijk 'steunfonds juridische initiatieven nabestaanden Srebrenica'. Dat maakte IKV-medewerker Dion van den Berg bekend bij de nationale herdenking van de val van Srebrenica, in Den Haag, op 11 juli. Op deze herdenkingsbijeenkomst, georganiseerd in samenwerking met onder andere Politiek Comité Stari Most, was ook Jan Pronk één van de sprekers. Ruim honderd personen namen aan de herdenking deel.

Het IKV is vanzelfsprekend geen partij in de juridische initiatieven, maar wil in het kader van de solidariteit met de nabestaanden wel steun bieden, in het bijzonder door middel van het op poten zetten van een onafhankelijk steunfonds. Zo'n fonds, waar organisaties en individuen donaties aan kunnen verstrekken, kan dan bepaalde kosten van de nabestaanden vergoeden, voor bij voorbeeld vertaling van documenten, reiskosten in verband met zittingen van de rechtbank en werkcontacten met het advocatenteam.

De eerste schermutselingen in de rechtszaal zijn erg abstract en theoretisch van aard en hebben nauwelijks betrekking op wat er in juli 1995 in Srebrenica gebeurde. Namens enkele nabestaanden verzocht het advocatenteam om een aantal voorlopige getuigenverhoren. Dat verzoek werd besproken in een zitting, op 30 oktober 2003, waarvoor het IKV ook Hasan Nuhanovic en andere vertegenwoordigers van de Associatie "Vrouwen van Srebrenica" naar Nederland had uitgenodigd. Kort vóór het einde van het jaar besloot de rechtbank niet over te gaan tot deze getuigenverhoren. Tegen dat besluit gingen de klagers in beroep. Het steunfonds zal door het IKV worden opgezet als er meer duidelijkheid is over het verloop van de juridische stappen. Het fonds moet daadwerkelijk als een zelfstandig initiatief gaan functioneren en dus niet als verlengstuk van het IKV.

Terugkeer naar Srebrenica

Met behulp van het project 'Terugkeer naar de Podrinje', de regio waar ook Srebrenica toe behoort, ondersteunde het IKV de lokale partner *Forum Gradana Srebrenica* (FGS, Burgerforum Srebrenica) in het werken aan de sociale en politieke voorwaarden voor terugkeer van ont Heimde Bosniaks naar Srebrenica. Behalve kapotte huizen en een ongezonde economie belemmeren ook het onderlinge wantrouwen, de jaloezie, de angst en rivaliteit tussen de inwoners onderling die terugkeer.

Met steun van het IKV werkte FGS daarom aan versterking van de onderlinge contacten, tolerantie en respect. FGS organiseerde een groot openbaar debat over de invloed van personen verdacht van oorlogsmisdaden, die nog steeds rondlopen in de Podrinje (Bratunac, Srebrenica, Milici). En over het feit dat voornamelijk alleen degenen terugkeren die geen andere keus hebben: ouderen, zieken en armen. En dat van die terugkeer alleen sprake is naar de mono-etnische dorpjes in de bergen en maar sporadisch naar het van oorsprong multi-etnische stadje Srebrenica zelf.

Samenwerking met het gemeentebestuur van Srebrenica

Het gemeentebestuur van Srebrenica, geconfronteerd met deze problemen, voelt zich zeer gesteund door het IKV-project 'Gemeentelijke Internationale Samenwerking', waaraan de Nederlandse gemeenten Heumen en Winschoten en het BMC (Bureau Management Consultants) in Den Haag belangrijke bijdragen leveren. Het gaat daarbij om uitwisseling tussen collega's en voorlichting over hoe zaken in de Nederlandse gemeenten geregeld zijn.

Per 2003 moest de *Office of the High Representative* bevoegdheden en zeggenschap overdragen aan het lokale bestuur. Het intergemeentelijk samenwerkingsproject steunt het lokaal bestuur van Srebrenica in het waarmaken van zijn verantwoordelijkheid om in interactie met de burgers de eigen gemeente democratisch en open te bestuderen, zelf beleid te maken in plaats van slechts uitvoerder te zijn van plannen van de internationale gemeenschap (OSCE, UNDP, donoren). In november 2003 nodigde het IKV een gemengde delegatie (Bosniak en Servisch, man en vrouw, politicus en ambtenaar) uit Srebrenica uit voor een zeer succesvol werkbezoek aan Nederland. De delegatie onder leiding van burgemeester Abdurahman Malkic volgde een intensief werkprogramma in Heumen en Winschoten. In Den Haag werd de delegatie ontvangen op het ministerie van Buitenlandse Zaken en in het parlement. Malkic en de andere delegatieleden bepleitten continuering van aandacht en steun voor de voormalige en ook huidige inwoners van Srebrenica, voor het lot van Srebrenica zowel wat betreft verleden, heden alsook toekomst. Parlementariërs en ambtenaren verzekerden de burgemeester dat Srebrenica ook na de Parlementaire Enquête over Srebrenica zeer beslist op de politieke agenda en op de begroting zou blijven staan.

OOST-KROATIË: EEN WAARDIGE AFRONDING VAN EEN SUCCESVOL PROGRAMMA

Een week waarvoor meer dan vijftig partners uit Kroatië naar Nederland waren gereisd. Evalueren in grote en kleine groepen, een slotfeest met toespraken, tranen, muziek. Terugblikken op hoe het allemaal meer dan tien jaar geleden was begonnen. De week voor Kerstmis 2003 was een drukke, een zeer vermoeiende, maar ook zo boeiend! Het was vijf jaar geleden nog vrijwel ondenkbaar geweest met zo'n gemengde groep naar Nederland te komen: burgemeesters, raadsleden, ambtenaren, maar ook burgeractivisten en jongerenwerkers. Kroaten, Hongaren, Serviërs, een Roma. Mensen verbonden aan tal van politieke partijen, maar ook vertegenwoordigers van de Universiteit in Osijek. Zeker een waardige afsluiting van het programma "Democratisering in Oost-Kroatië", dat officieel in 1998 van start ging maar door tal van andere activiteiten, georganiseerd vanaf 1992, was voorafgegaan.

Het jaar 2003 was al goed begonnen met een succesvol bezoek van een delegatie uit Kroatië, uit kringen van overheid en NGO-wereld, die zich in Nederland kwam oriënteren op de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Divosa, vereniging van leidinggevendenden van sociale diensten, nam een deel van het programma voor haar rekening.

Het onderwerp van de jeugdwerkloosheid stond ook centraal in het seminar dat in mei in Vinkovci werd gehouden. Een tweede onderwerp betrof de ontwikkeling van regionale ontwikkelingsprogramma's, in het licht van de toetredingsproces van Kroatië tot de Europese Unie. De Nederlandse ambassadeurs in Kroatië, Lionel Veer, en vertegenwoordigers van onder andere OVSE, EU-missie en UNDP verzorgden introducties. En natuurlijk lieten onze partners zich niet onbetuigd in het stellen van kritische vragen en presenteren van ideeën.

Tijdens de zomermaanden werd hard gewerkt aan de "Toekomstbus". Een omgebouwde bus deed in september en oktober meer dan vijftig steden, dorpen en gehuchten aan in Oost-Kroatië, om burgers uit te dagen om hun mening te geven over de toekomst van hun eigen regio. Eén van de meest interessante conclusies was nog wel, dat vernieuwing van het onderwijs de hoogste prioriteit kreeg, meer nog dan de op de korte termijn gerichte programma's om de werkloosheid terug te dringen en de economie te stimuleren!

Ondertussen waren de betrokken Nederlandse gemeenten en groepen (ze mogen in ons jaarverslag niet onvermeld blijven: Haarlem, Noordoostpolder, Renkum, Roermond, Vogelenzang, Voorst, Wageningen, Woensdrecht en Zandvoort) druk bezig hun bilaterale samenwerking met partners in Oost-Kroatië verder te ontwikkelen. Tal van onderwerpen passeerden de revue, waaronder jongerenbeleid, burgerparticipatie, agrarische ontwikkeling, speeltuinen en sportvelden, sportuitwisselingen, contacten tussen scholen en kerken, materiële steun voor de brandweer, dialoog en samenwerking tussen de diverse etnische groepen en regionale samenwerking met de buurlanden.

En dan dus in december de grote klapper met het slotbezoek aan Nederland. Voor het IKV is het programma Oost-Kroatië afgesloten, maar de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zal in 2004 het programma van het IKV overnemen. VNG verwierf bij het ministerie van Buitenlandse Zaken subsidie voor een vervolgproject, dat voorjaar 2004 van start zal gaan. Datzelfde ministerie heeft ook de gelden ter beschikking gesteld voor een vergelijkbaar programma in West- en Zuid-Kroatië. Samen met Proni en Kontakt der Kontinenten zal het IKV in dit deel van Kroatië aan de slag gaan. Het IKV zal zich in dit programma specifiek richten op vraagstukken met betrekking tot vluchtelingen en ontheemden; de coördinatie berust bij Kontakt der Kontinenten, waarmee we ook in Oost-Kroatië op succesvolle wijze hebben samengewerkt. En de werkelijke afsluiting van het programma zal de publicatie van een tweede, herziene versie van het handboek voor lokaal bestuur zijn, een gemeenschappelijk product van IKV en het Kroatisch Instituut voor Lokaal Zelfbestuur (HILS), voorjaar 2004.

“Door het werk in het jeugdcentrum laten we jongeren zien dat ze een toekomst hebben”

“In Sodolovci wonen 600 inwoners van Servische afkomst, in een regio waar met name Kroatische en Hongaarse dorpen gelegen zijn. Er is hier voor jongeren nauwelijks iets te doen, er zijn geen sportclubs en er is slechts één school bestaande uit één enkele klas, waar kinderen van verschillende leeftijden hetzelfde onderwijs volgen. Het jeugdcentrum is opgericht met het idee jongeren een andere mogelijkheid te bieden dan hun tijd door te brengen op straat, waar alcohol en drugs lonken. In het jeugdcentrum kunnen jongeren elkaar ontmoeten en op een goede manier hun vrije tijd doorbrengen. In het jeugdcentrum zijn alle leeftijden vertegenwoordigd. We geven verschillende workshops om hun vaardigheden te ontwikkelen. Kinderen proberen we iets bij te brengen door middel van spelletjes, voor meisjes zijn er creatieve workshops en jongens brengen we computervaardigheden bij. Daarnaast is er ruimte voor sportactiviteiten. In mei kwam een groep Nederlandse jongeren bij ons op bezoek in Sodolovici. De jongeren hier worden vaak gediscrimineerd en zijn erg negatief. De contacten met Nederlandse jongeren zijn erg belangrijk voor hun zelfvertrouwen. Ze maken kennis met een andere manier van denken en met een andere kijk op het leven. Door het werk in het jeugdcentrum creëren we mogelijkheden voor de jeugd en laten we zien dat ze een toekomst hebben.”

Danijela Rakocevic is een jeugdwerker uit Sodolovci, Kroatië

BOSNIË-HERZEGOVINA: ONZE PARTNERS HOUDEN STAND OP DE BOSNISCHE BIERKAAI

In het jaar 2002 wonnen de nationalistische partijen de verkiezingen in Bosnië-Herzegovina. De coalitie die onder aanvoering van de sociaal-democraten geprobeerd had een frisse wind te laten waaien, kreeg van de kiezers geen tweede kans. De publieke stemming in het land werd er niet beter van. Een gevoel van grote vermoeidheid joeg door de NGO's heen, die al zovele jaren werkten aan democratisering en interetnische dialoog. Was al dat werk dan voor niets geweest, als de nationalistische partijen (SDA, SDS, HDZ) weer de steun van de kiezer hadden gekregen? Het dient gezegd: vergelijkbare gevoelens van frustratie waren ook de beluisterden op het IKV-secretariaat... Maar in 2003 ontwikkelden onze partners hun werk toch verder, en zeker niet zonder resultaten.

Samen met Grupa Most Nederland probeerde het IKV een nieuwe stap te zetten met het IMCM, het internationaal multireligieus centrum Most ("Brug") in de stad Tuzla. Even moesten we een adempauze inlassen, omdat onze partners aldaar – uit kringen van de moslimgemeenschap, de Servisch-Orthodoxe Kerk en de Rooms-Katholieke Kerk – meer tijd nodig hadden om hun eigen gedachten op een rij te krijgen. Maar in de late herfst kon een kantoor betrokken worden en werden werknemers aangesteld om de religieuze leiders werk uit handen te nemen. De feestelijke recepties die in december 2003 en januari 2004 werden georganiseerd bij gelegenheid van het katholieke Kerstfeest, het orthodoxe Kerstfeest en het einde van de Ramadan, trokken veel belangstelling, van gelovigen en andere burgers, van officials in de stad en van de media. Eerder had in de zomer een werkbezoek van een groep Nederlandse jongeren al geleid tot tal van positieve reacties in de stad. Er is duidelijk een basis voor dit werk, waar we in 2004 in willen blijven investeren.

In de kleine gemeente Fojnica bleef het jongeren centrum Stella aan de weg timmeren. Het is een centrum waar jongeren van alle etnische achtergronden zonder problemen samenkomen en werken in een aantal secties. Een week van de vreemde talen, sportieve evenementen en muziekconcerten werden georganiseerd en het jaarlijkse zomerkamp, dit jaar in Nederland (Zevenaar) gehouden, was weer een groot succes. Jongeren uit Fojnica, Cheb (Tsjechische Republiek), Burgdorf (Duitsland) en Rheden namen eraan deel. Zij werden bezocht door de gemeentelijke delegaties uit die steden, die in diezelfde week ook twee dagen confereerden over Europese integratie, op het stadhuis van Rheden.

Het vrouwennetwerk *Women in BiH, Be Seen, Be Heard!* werd ook dit jaar versterkt. Onder de bevoegde leiding van Lidija Zivanovic, directeur van de hCa in Banja Luka, en met hulp van het IKV kregen Bosnische vrouwen trainingen in mediawerk, presentatie- en onderhandelingstechnieken. Het is fantastisch om te zien hoe vrouwen, uit het politieke en het publieke leven, door deze trainingen en door met elkaar te overleggen hun werk beter voor het voetlicht krijgen. Zeker als je bedenkt dat deze deelnemers uit politieke hotspots komen en elkaars politieke ideeën niet per se delen.

Ook de jongeren lieten dit jaar van zich horen. Het IKV was partner in een project van hCa Tuzla om voor jongeren in Bosnië meer invloed te claimen binnen de lokale politiek. Dit gebeurde niet alleen via seminars en trainingen (waarin ook veel lokale politici participeerden), maar ook via muziek en straatfestivals. Dit project werd in meer dan twintig steden en dorpen uitgevoerd en gaf talloze jongeren de energie om van zich te laten horen en met elkaar aan de slag te gaan.

Europa: panacee voor alle oplossingen? Als de problemen in een land zeer groot zijn, dan wordt de wens tot EU-toetreding nog groter! Om een reëel beeld te schetsen van de werking van de EU, de (on)mogelijkheden van de EU en om burgers aan te moedigen actief bij te dragen aan een eventuele toetreding van Bosnië-Herzegovina tot de EU, ontwikkelden het IKV en vier Bosnische partners een omvangrijk programma. In een jaar tijd zijn in heel het land radio- en TV-shows, seminars, conferenties en andere activiteiten georganiseerd om burgers te informeren en activeren. Centrale boodschap was steeds: 'als Bosnie-Herzegovina wil integreren binnen Europa, zal het eerst zelf moeten integreren'. De conferentie "Bosnië en staatsveiligheid", de campagne voor demilitarisatie en de enquête "Zie je Bosnië als jouw land?" waren hierin cruciaal. Helaas zal Bosnië-Herzegovina nog jaren in de EU-wachtkamer zitten, maar met behulp van dit project kregen vele burgers in BiH wel een reëler beeld van dit proces en zien ze nu mogelijkheden om hiermee zelf aan de slag te gaan!

Zo steunden we ook weer in 2003 onze partners in Bosnië-Herzegovina, in het werk op hun eigen 'politieke bierkaai'. De algemene ontwikkelingen in het land stemmen vaker tot pessimisme dan tot optimisme. Het publieke debat kan best wat nieuwe impulsen gebruiken. Daar wil het IKV met zijn partners in 2004 dan ook wat meer aandacht aan besteden.

Zomerkamp kweekt wereldburgers

"Ik ben aangekomen op het internationale zomerkamp voor jongeren uit de gemeenten Rheden (Nederland), Burgdorf (Duitsland), Cheb (Tjechië) en Fojnica (Bosnië-Herzegovina). Vandaag was er een uitstapje naar Zandvoort. Eenmaal daar aangekomen bleek dat half Nederland, deze warme, zonnige dag uitgelopen was om hutje-mutje op het strand te liggen bakken. We wilden niets liever dan terstond deelnemen aan dit fascinerende groepsritueel. Het water was heerlijk, als je er eenmaal doorheen was en het was natuurlijk bevorderlijk voor de Europese samenwerking om elkaar inter-landelijk nat te spetteren.

Het doel van het zomerkamp is dat jongeren uit verschillende landen samen lol maken en samen iets neerzetten. De meer indringende gesprekken over oorlog in Bosnië en de uitwisseling van andere interculturele informatie is natuurlijk ook belangrijk, maar dat 'samen', daar ligt naar mijn mening voornamelijk het belang van het zomerkamp. Het is immers niet vanzelfsprekend dat jongeren uit van verschillende nationaliteiten hier bij elkaar komen, als je kijkt naar de hoeveelheid conflicten die er gaande zijn tussen verschillende landen en als je beseft dat je in het dagelijks leven meestal alleen omgaat met mensen uit je eigen land en met dezelfde gewoonten. Kampen zoals deze kweken wereldburgers en die heb je nodig in een meer geglobaliseerde en multiculturele samenleving."

Linda Schrevers liep in 2003 stage bij het IKV

MACEDONIË: FRAGIELE VREDE

De oorlog die in 2001 woedde tussen Albanese rebellen en het Macedonische leger liet in 2003 nog sporen na. Het Akkoord van Ohrid dat door de Europese Unie aan de strijdende partijen was opgelegd, werd vanaf de herfst van 2002 door een nieuwe regering van Macedonische sociaal-democraten en Albanese ex-rebellen uitgevoerd.

De Macedonische burgers, twee derde van de bevolking, staan nauwelijks achter het Akkoord van Ohrid. Volgens hen beloofde de internationale gemeenschap de rebellen voor hun geweld met een vredesakkoord. De Albanese burgers, een kwart van de bevolking, daarentegen verwachtten door een snelle uitvoering van het vredesakkoord een verbetering van hun positie. De feitelijke uitvoering van het vredesakkoord – afhankelijk van onderhandelingen binnen de coalitie – verliep erg moeizaam. Ter zijde geschoven Albanese rebellen probeerden in augustus de frustratie over de gebrekkige uitvoering van het vredesakkoord uit te buiten en pakten de wapens weer op. Dit leidde tot een crisis in het voormalig oorlogsgebied bij Kumanovo die net op tijd bezworen werd.

De recente oorlog heeft de verhoudingen tussen Albanese en Macedoniërs grondig verpest. Deze slechte verhoudingen gecombineerd met het enorme gebrek aan vertrouwen van de gehele bevolking in de politieke elite in Macedonië, die traditioneel wordt gekenmerkt door corruptie en nepotisme, maken Macedonië erg kwetsbaar voor nieuw geweld. Het IKV probeert dit aan te pakken door samen met zijn partnerorganisaties de verhoudingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen te verbeteren en door overheden ter verantwoording te roepen.

In de stad Gostivar steunt het IKV het *'Inter-ethnic Project Gostivar'* (IPG) dat onder andere de lokale krant *'Stem van Gostivar'* uitgeeft. Behalve dat de krant een brug slaat tussen de verschillende etnische groepen, stelde het ook het falen van het gemeentebestuur en publieke instanties aan de kaak. De bestuurselite van Gostivar is nog niet gewend aan het moeten afleggen van verantwoording aan de burger en dreigde meerdere malen de krant aan te pakken. De doodgewone burgers daarentegen waren blij met de kritische berichtgeving. Sinds het voorjaar

van 2003 werkt het IKV ook in de voormalige conflictregio bij Kumanovo. Het IKV helpt met het *'Inter-ethnic Project Kumanovo'* (IPK) vooral aan verbetering van de gespannen verhoudingen tussen Albanese en Macedonische middelbare scholieren. IPK geeft samen met middelbare scholieren een schoolkrant uit in zowel het Albanees als het Macedonisch.

Samen met het Helsinki-Comité van Macedonië en Pax Christi pleitte het IKV bij het parlement en bij ministeries voor een nieuwe wet voor religieuze gemeenschappen die alle religies in Macedonië gelijk zou behandelen en ook de scheiding tussen de Macedonisch-Orthodoxe Kerk en staat zou regelen. Zo'n nieuwe wet was na het Akkoord van Ohrid noodzakelijk geworden. In meerdere steden werden rondetafelgesprekken georganiseerd waarbij vertegenwoordigers van verschillende religies bij elkaar kwamen om een nieuwe wet te bespreken. De lobby werd afgesloten met een conferentie waaraan vertegenwoordigers van religieuze gemeenschappen, parlementariërs en ambtenaren deelnamen. Onder druk van alle kritiek besloten de betrokken ambtenaren tijdens de conferentie om in nauw overleg met het Helsinki-Comité en de religieuze gemeenschappen een geheel nieuwe wet te schrijven.

Godsdienstvrijheid in Macedonië

“De etnische verschillen tussen etnische Macedoniërs en Albanese veroorzaken spanningen, nog verhevigd door godsdienstige tegenstellingen: de Macedoniërs zijn meestal orthodox, de Albanese moslim. De bevoorrechte positie van de Macedonisch-orthodoxe kerk versterkt bij moslim-Albanese het gevoel van discriminatie. Een burgeroorlog, in 2001, eindigde met een afspraak omtrent toekenning van meer rechten aan de minderheden, met name aan de Albanese. Maar de toestand blijft gespannen.

In deze situatie is bevordering van godsdienstvrijheid en gelijke behandeling van religieuze gemeenschappen van levensbelang. Het IKV en het Macedonische Helsinki-comité voor de mensenrechten begonnen in 2003, samen met Pax Christi, een campagne tot wijziging van dit wetsontwerp.

Van 14 tot 20 augustus waren er op uitnodiging van het Macedonische Helsinki-comité op diverse plaatsen in Macedonië bijeenkomsten van vertegenwoordigers van religieuze groeperingen uit de omgeving, ter bespreking van het wetsontwerp. Namens het IKV mocht ik telkens, inleidend, iets zeggen over het belang van godsdienstvrijheid en over hoe het daarmee elders gesteld is. In levendige discussies werden soms ook onderling harde noten gekraakt. Maar ieder beseftte het belang van de zaak. Dat gaf een gevoel van saamhorigheid.

Op een landelijke conferentie op 3 oktober in Skopje werden de resultaten van de regionale bijeenkomsten gepresenteerd. De voorzitter van de staatscommissie die het wetsontwerp had opgesteld, onder de indruk van het kritische commentaar kondigde aan dat het wetsontwerp zou worden ingetrokken; er komt een nieuw ontwerp, (anders dan de eerste keer) in samenspraak met religieuze vertegenwoordigers. Daarmee is een belangrijk eerste doel van de campagne bereikt.”

Karel Blei is lid van het Dagelijks Bestuur en het Beraad van het IKV

CITIZENS' PACT: DUURZAME INZET OP DEMOCRATIE IN ZUIDOOST-EUROPA

Het millennium begon goed op de Balkan. De eerste maanden van 2000 werden in Kroatië een nieuwe president en een nieuw parlement gekozen. De nationalistische HDZ werd door de kiezers afgestraft voor zijn kleptocratie en economisch wanbeleid. Onder aanvoering van de sociaal-democratische SDP kregen ook in Bosnië-Herzegovina minder nationalistische partijen toegang tot de macht. In Servië werd in dat najaar Milosevic vernederd in de verkiezingen; een half jaar later zou hij worden gearresteerd en overgebracht naar het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag. Het jaar 2000 bracht hoop op de Balkan. Het was ook het jaar dat tal van partners in Zuidoost-Europa met steun van het IKV, en de donoren Novib en Hivos, het *Citizens' Pact for South Eastern Europe* op poten zetten: een netwerk van NGO's en gemeenten uit alle landen in Zuidoost-Europa, gericht op regionale projecten ter bevordering van democratie, ontwikkeling en mensenrechten.

Nu, vier jaar later, is het enthousiasme en optimisme dat in 2000 voelbaar was behoorlijk getemperd. In 2002 werd de SDP in Bosnië-Herzegovina door de kiezers resoluut verwezen naar de marge van het politieke spectrum. Toen in het voorjaar van 2003 de Servische president Djindjic vermoord werd, was er van enige eenheid in de coalitie die Milosevic aan de kant had geschoven al niets meer over. En politieke hervormingen komen er momenteel in ieder geval niet uit Belgrado, integendeel. In december was de HDZ in Kroatië de grote winnaar van de verkiezingen. Is de HDZ echt veranderd en nu een moderne, christen-democratische middenpartij? In de loop van 2004 zullen we die vraag kunnen beantwoorden. In ieder geval is er ook in Kroatië nog een hele hoop werk aan de winkel.

De landen in de westelijke Balkan hebben – zonder uitzondering – nog een lange weg te gaan en verdienen daarbij onze steun. Daarbij is economisch herstel van groot belang, maar het uitgangspunt van de conditionaliteit (kortweg: het koppelen van hulp aan voorwaarden) dient zeker gehandhaafd te blijven. Economisch herstel zonder koppeling aan democratisering leidt tot versterking van maffiose kliëks en nationalistische partijen en zeker niet tot duurzame economische

ontwikkeling. Waar democratisch potentieel in de provincie aanwezig is, dient steun geboden te worden – en méér dan nu het geval is. Dan kan het gaan om gemeenten, lokale media, jongerencentra, kleine en grote bedrijven, burgergroepen of vrouwenorganisaties. Er is meer op de aardkloot dan alleen hoofdsteden en regeringsleiders. Leiders en nieuwe wetgeving zijn van belang, maar democratie moet lokaal wortelen en door de mensen zelf worden beleefd als noodzakelijk en als haalbaar! In het besef dat processen van democratisering zeer tijdrovend zijn, ook in Zuidoost-Europa, is een langetermijnstrategie geboden.

Vanuit dit besef moesten onze partners in het *Citizens' Pact* in 2003 hun werk verder ontwikkelen. En dat hebben ze goed gedaan! In het kader van de 'visumcampagne' werd door een groep experts een doorwrochte analyse opgesteld van de visumproblemen die er in Zuidoost-Europa nog leven, tussen de landen onderling maar ook ten overstaan van de West-Europese staten. Via de website (www.citizenspact.org.yu) ondertekenden duizenden digitaal het appèl om de visumproblemen op te lossen. Ludieke activiteiten werden gehouden bij diverse grensovergangen en ambassades in onder andere Belgrado, debatten georganiseerd in diverse steden, een lobbybezoek gebracht aan Brussel. Een aparte conferentie over de visumproblemen, gehouden in Kroatië in december, bracht vele vertegenwoordigers van belanghebbenden bij elkaar, en formuleerde plannen voor verdere ontwikkeling van de campagne in 2004.

Een campagne ter bevordering van de ondertekening van het protocol voor interetnische tolerantie door groepjes van gemeenten en NGO's ging van start met een conferentie in Sarajevo, waar ook belangrijke vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap aan deelnamen. Veel werk werd verzet om de steden Belgrado, Zagreb en Sarajevo een dergelijk protocol te laten tekenen. In januari 2004 zou een bijeenkomst in het stadhuis van Zagreb dat moment dichterbij brengen. De samenwerking tussen Tuzla (Bosnië), Osijek (Kroatië) en Novi Sad (Servië) ontwikkelde zich goed in 2003, met onder andere uitwisselingen tussen NGO's, bedrijfsleven en een estafette die de steden verbond.

In de zomer ging een project van start om in een aantal gemeenten een project te starten gericht op deelname van jongeren in het lokale bestuur. Dit project werd gelanceerd met een bewustwordingscampagne over het belang van jongerenparticipatie tijdens het grote culturele Exit-festival, dat in juli meer dan 150.000 jongeren, uit geheel Zuidoost-Europa, naar Novi Sad trok.

Het netwerk van steden die lid zijn van het *Citizens' Pact* hield bijeenkomsten in Sarajevo (Bosnië), Kotor (Montenegro), Novi Sad (Servië) en Subotica (Servië), over diverse onderwerpen die relevant zijn voor de vernieuwing van het lokale bestuur en verband houden met burgerparticipatie. Een internationale jongerenconferentie over Europese integratie vond plaats in Osijek (Kroatië), een theaterfestival in Tuzla (Bosnië) en een zomerkamp in Roemenië. Een samenwerkingsovereenkomst werd getekend met de *Gender Task Force* van het in Brussel gevestigde Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa.

Voor 2004 staan onder andere de verdere ontwikkeling van de visumcampagne, een internationale conferentie over duurzame terugkeer van vluchtelingen en ontheemden, en een regionale gemeentelijke conferentie over de perspectieven op toetreding van staten in Zuidoost-Europa tot de EU op de rol.

“Afschaffing van visa bevordert economische samenwerking en toerisme”

“Ik ben optimistisch over de vooruitgang die geboekt kan worden op het vlak van afschaffing van visumverplichtingen. Burgers van de Europese Unie, de Verenigde Staten en Australië hebben geen visum meer nodig om Servië te bezoeken. We sloten ook een overeenkomst met Kroatië; burgers van beide landen kunnen vrij heen en weer reizen. Deze overeenkomst liep op 31 december 2003 af, maar we hopen uiteraard dat de Kroatische regering deze overeenkomst wil verlengen. Het afschaffen van visa bevordert de economische samenwerking en het toerisme. We zijn al anderhalf jaar bezig de Schengenlanden zover te krijgen concrete voorwaarden te formuleren waaraan wij moeten voldoen, alvorens liberalisatie van het visumregime ten opzichte van de Schengenlanden kan worden doorgevoerd. We betreuren het zeer dat deze voorwaarden nog steeds niet opgesteld zijn. Het is erg belangrijk dat burgers lobbyen bij hun respectievelijke regeringen en de internationale gemeenschap om de visumproblemen aan te kaarten. Om die reden steun ik de visumcampagne van het *Citizens’ Pact for South-Eastern Europe* dan ook volledig.”

Aleksandra Joksimovic was in 2003 staatssecretaris van Buitenlandse Zaken van Servië en Montenegro

KASJMIR: PARTNERSCHAP BIEDT MORELE STEUN EN NETWORK VOOR INTERACTIE

Het IKV heeft in Kasjmir een lokale partner, de *Jammu & Kashmir Coalition for Civil Society* (JKCCS). India en Pakistan bevechten sinds 1947 elkaars zeggenschap over het gebied en waren in het recente verleden zelfs bereid een kernoorlog te riskeren om Kasjmir. De JKCCS roept de regeringen van India en Pakistan op vooral ook de dialoog aan te gaan met de burgers van Kasjmir om het conflict om Kasjmir op te lossen, en stimuleert de Kasjmiri's zich op vreedzame wijze in te zetten voor meer democratie. Het IKV ondersteunt de JKCCS hierbij.

Maar waar ligt Kasjmir? Over welk Kasjmir gaat het? Het IKV concentreerde zich in 2003 op het Indiase deel van de regio die Kasjmir heet. De totale regio Kasjmir omvat feitelijk echter zowel een Indiaas als een Pakistaans deel, gescheiden door de *Line of Control* (LoC). Er is ook nog sprake van een klein, zeer dunbevolkt Chinees deel maar dat speelt vooralsnog in het politieke gevecht tussen Pakistan en India maar zijdelings een rol.

In Pakistan wordt het gebied aangeduid met *Northern Areas* en *Azad Kashmir*; in India gaat het om de deelstaat *Jammu* en *Kashmir* die de drie gebieden *Jammu*, *Ladakh* en de Vallei van Kasjmir omvat. In deze vallei ligt de stad Srinagar, regeringszetel van de deelstaatregering en ook de stad waar de lokale partner van het IKV, de JKCCS, haar kantoor heeft.

De JKCCS, opgericht in 2000 door mensenrechtenadvocaat Parvez Imroz, wil uitdrukkelijk onafhankelijk zijn van politieke en religieuze organisaties en partijen om zo het vertrouwen te winnen en te verdienen van de bevolking in het politiek gepolariseerde Kasjmir.

Het international partnerschap met het IKV is voor de Kasjmiri een belangrijke morele steun in hun strijd tegen mensenrechtenschendingen en repressie van zowel Indiase veiligheidsdiensten als fundamentalistische militanten. Denk in dit verband aan het Dwarsliggersproject van het IKV, dat in 2003 voor de JKCCS van groot moreel en psychologisch belang was. Ook maakt het partnerschap het mogelijk dat de stem van de bevolking van Kasjmir zelf internationaal gehoord wordt, in plaats van dat slechts anderen, de regeringswoordvoerders van India en Pakistan, over en voor hen spreken.

De JKCCS hoopt dat de alliantie met het IKV in Europa de kennis over en betrokkenheid bij het conflict in Kasjmir vergroot. Zo vond in Amsterdam in oktober 2003 een openbaar debat plaats op initiatief van het IKV in samenwerking met het Asia-Instituut van de Universiteit van Amsterdam, onder de titel: *“Relaxing Relations, what’s in it for Kashmir?”*. Sprekers waren onder anderen de heren Parvez Imroz en Zaheer-ud-Din van de JKCCS. Een verhit debat was het gevolg dat in 2004 zeker een vervolg zal krijgen!

In juni 2003 werd door het IKV en de JKCCS geprobeerd om een internationale conferentie over

Kasjmir te organiseren in Srinagar. Het zou de internationale, met name Europese, betrokkenheid bij het conflict in Kasjmir moeten vergroten. Er werd door de Indiase regering helaas geen toestemming gegeven voor dit initiatief: India ziet Kasjmir als een binnenlands probleem en wil geen pottenkijkers bij de aanpak ervan. Ook niet als Kasjmiri zoals de JKCCS er zelf om vragen. Door het CDA werden over de kwestie vragen aan de Minister gesteld.

Het partnerschap met het IKV biedt de JKCCS bovendien een netwerk voor interactie met vredesactivisten in andere conflictgebieden. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan de IKV-partnerconferentie in oktober 2003. Dat de suggestie was gewekt dat het IKV in maart 2003 militair ingrijpen in Irak bepleitte, was evenwel een grote teleurstelling voor de partner. Dit schaadde het onderlinge vertrouwen, omdat men dacht juist elkaar als partner gevonden te hebben op basis van *'working from below'* (versterken *civil society*) in plaats van *'from above'* (militaire interventie). Het feit bovendien, dat het niet om een VN-interventie ging maar om een unilateraal Amerikaans-Brits optreden, en dat de wereldwijde massale burgerprotesten volstrekt geen verschil maakten, versterkte de teleurstelling des te meer. Dat de JKCCS in Nederland op de reeds genoemde IKV-partnerconferentie een debat over deze kwestie konden aangaan met het IKV en IKV-partners uit andere conflictregio's, was voor iedereen van groot belang om met hernieuwd vertrouwen verder te gaan.

In Kasjmir publiceerde de JKCCS nieuwsbulletins en produceerde zij de documentaire *'The Search'* over dagelijkse arrestaties en verdwijningen van gewone burgers in Kasjmir. Ze organiseerden een weeklange hongerstaking als protest tegen de mensenrechtenschendingen en bezochten conferenties en seminars in andere Indiase deelstaten en steden (Delhi, Mumbai).

In Nederland werd tijdens de Vredesweek 2003 (zie elders in het jaarverslag) het startsein gegeven voor de totstandkoming van een Vredeshuis in Kasjmir, in samenwerking met Wilde Ganzen. Het belooft een prachtige afronding van 2003!

"Het is erg moeilijk om een vredesactivist te zijn in Kasjmir"

"De bevolking van Kasjmir wil vrede. We hebben genoeg van de martelingen, verkrachtingen en 'verdwijningen'. Deze mensenrechtenschendingen worden niet aangepakt en in de media wordt er geen aandacht aan geschonken. Toch zijn er ook individuen en organisaties die zich inzetten voor vrede. Ik werk voor de *Kashmiri Women Initiative for Peace and Disarmament*, een organisatie opgericht in 2000. We geven voorlichting en proberen vrouwen bekend te maken met hun rechten. Ook geven we therapie en juridisch advies aan slachtoffers van geweld en verkrachting. We maken deel uit van de *Jammu & Kashmir Coalition for a Civil Society* die door het IKV wordt ondersteund. Het probleem in Kasjmir is dat de Indiase bevolking de problemen in Kasjmir niet wil erkennen of aan wil kaarten. Er is een gewelddadig conflict gaande en de gewelddadigheden en mensenrechtenschendingen worden natuurlijk niet alleen door de Indiase veiligheidsdienst gepleegd, maar ook door de moslimmilitanten. We proberen naar het geweld van beide kanten te kijken, maar komen toch tot de conclusie dat het merendeel van de verdwijningen, verkrachtingen en folteringzaken worden gepleegd door de Indiase veiligheidsdienst. Het is erg moeilijk om een vredesactivist te zijn in Kasjmir. Er is een wet die bepaalt dat je niet met meer dan vier mensen samen mag komen. Dit houdt in dat we niet de straat op kunnen om op vreedzame wijze te protesteren. Ook worden we scherp in de gaten gehouden. Niettemin blijf ik me inzetten voor vrede. Ik kan gewoonweg niet toekijken terwijl de bevolking van Kasjmir lijdt."

Aasia Jeelani was werkzaam voor de *Kashmiri Women Initiative for Peace and Disarmament* en de *Jammu & Kashmir Coalition for a Civil Society*, een lokale partner van het IKV in Kasjmir. Op 20 april, tijdens haar strijd voor mensenrechten en democratie, kwam zij om het leven. Zij was waarnemer tijdens de Indiase verkiezingen die in april en mei 2004 plaatsvonden. De auto waarin zij zat reed op een landmijn. Bekend is dat er tijdens deze verkiezingen landmijnen zijn neergelegd, om de verkiezingen te verstoren.

DE MOLUKKEN: VREDE EN BESTUURLIJKE CHAOS

Het IKV voegde eind 2003 de regio Molukken toe aan zijn werkterrein. De Molukken bieden het IKV, dat zich richt op het versterken van het sociale middenveld en het ondersteunen van democratische processen, voldoende uitdaging. In 1998 luidde de Indonesische studentenbeweging de 'democratische' hervormingsperiode '*Reformasi*' van Indonesië in. Met de val van president Suharto kwam een eind aan de Orde Baru-periode. In de afgelopen vijf jaar werd de hervorming echter naar de achtergrond verdreven door het oplaaien van conflicten in de meer afgelegen delen van Indonesië, Sulawesi, Irian Jaya en de Molukken. Wat aanvankelijk een religieus of etnisch conflict leek, bleek in vele gevallen een complexer achtergrond te hebben. Het civiele hervormingsgezinde gezag van president Abdurrahman Wahid en de hervormingsbeweging '*Reformasi*' werden door verschillende partijen zoals het leger, extremistische islamitische groeperingen en criminele groepen, die belang hadden bij het destabiliseren van de hervorming in het nauw gedreven. Deze partijen manipuleerden de lokale bevolking, creëerden conflicten en maakten daarbij gebruik van het geloof of de etniciteit als katalysator van geweld.

De Molukken werden van 1999 tot en met 2003 door onlusten geteisterd. In 2003 telde de Molukken meer dan één miljoen inwoners, bijna veertig procent daarvan (meer dan 400.000 mensen) sloeg op de vlucht. Er werden 23.600 huizen vernietigd, 15.000 mensen gedood, 8.000 gewond. Desalniettemin werden hervormingen doorgevoerd. Het leger trad terug uit het wetgevend orgaan, de regionale autonomie werd in 2001 doorgevoerd. Gewestelijke overheden kregen door deze bestuurlijke wijziging een grotere zeggenschap over onder andere het gebruik van territoriale wateren en gronden, waar het inheems gewoonterecht, het adatrecht ook toegepast kan worden, wanneer hier voldoende draagkracht voor bestaat. De bestuurlijke veranderingen zijn in de praktijk echter nog niet daadwerkelijk doorgevoerd, nieuwe reglementen en procedures zijn bij de bevolking en beleidsambtenaren onbekend of niet ingeburgerd.

Eind 2003 is Indonesië in de ban van de eerste directe verkiezingen in 2004. Sociale onrust en bestuurlijke chaos bepalen het verkiezingsklimaat. Daarbij figureren extremistische Islamitische bewegingen, die een islamitische eenheidsstaat ambiëren en het leger, dat zijn machtsinvloed niet wil verliezen, met een onvoorspelbare, maar maatschappij-ontwrichtende rol op het politieke podium. Het IKV bepaalt in 2004 zijn strategie voor de Molukken.

COMMUNICATIE EN PUBLICITEIT

Het IKV wil de discussie aanzetten over vraagstukken van oorlog en vrede in de Nederlandse samenleving. Het wil politieke invloed uitoefenen, waar het gaat over vraagstukken van oorlog en vrede en het wil de Nederlandse samenleving betrekken bij het vredeswerk over de grenzen. Daartoe is externe communicatie essentieel. De (massa)media, met behulp waarvan we vele van onze doelgroepen bereiken, zijn daarbij een belangrijk instrument. Het informeren en interesseren van media voor de stellingnamen en het werk van het IKV vormt een belangrijke taak van de afdeling communicatie en publiciteit.

In publicitair opzicht stond het jaar 2003 voor een belangrijk deel in het teken van de oorlog in Irak en de organisatievernieuwing, maar ook andere onderwerpen zoals werkbezoeken van IKV'ers in het kader van het jongerenproject *'Our Future-European Integration'*, Srebrenica, Macedonië en de Vredesweek kregen volop aandacht in de media. Daarnaast werd de aanzet gegeven voor een nieuw logo en een nieuwe huisstijl voor het IKV.

Publiciteitsbeleid

In het begin van 2003 werd een communicatiebeleidsplan voor de jaren 2003 tot 2006 geformuleerd. Dit plan werd in mei 2003 door het Dagelijks Bestuur geaccordeerd, waarna er werk kon worden gemaakt van de uitvoering van de plannen. De acceptatie van het plan betekende ook dat er een uitbreiding van de formatie mogelijk was, waarna Noortje van Gorp in dienst trad bij de afdeling communicatie en publiciteit. In oktober 2003 vond de beleidsdag van het IKV plaats, met als onderwerp 'de identiteit van het IKV'. Na een discussie over treffende kernwoorden die een adequate omschrijving geven van het IKV, werd een keuze gemaakt voor een *pay-off* die een combinatie zou moeten vormen met een nieuw ontworpen logo van het IKV. Er werd gekozen voor de *pay-off* 'volhardend in vrede' of *'persistent in peace'*. Omdat we ervaren dat werken aan vrede vraagt om doorzettingsvermogen, om creativiteit en bovenal om volharding. Hierna werd een nieuw logo ontworpen dat visualiseert wat wij zijn: een activistische beweging (vandaar het stempel) met een af en toe frisse kijk op de situatie. Daarna werd de huisstijl aan gepakt. Alle publicaties van het IKV werden in een nieuw jasje gestoken. De nieuwe vormgeving zal maart 2004 worden gelanceerd. De website zal dan ook een flinke verandering ondergaan.

Een andere nadrukkelijk geformuleerde wens van het IKV is om de band met de achterban meer aan te halen en ook een beweging te zijn voor mensen die het IKV nog niet zo goed kennen maar zich wel door de onderwerpen van het IKV aangesproken voelen. Hier zijn al de nodige initiatieven voor ontwikkeld in de afgelopen jaren. Via de IKV-nieuwsbrief die vier keer per jaar verschijnt, de website en andere communicatiemiddelen willen we mensen betrekken bij het vredeswerk en ze informeren over het werk en de stellingnamen van het IKV. Ook in 2003 hebben we een aanzet gegeven voor het bereiken van nieuwe doelgroepen, zoals tijdens de Vredesweek. De komende jaren blijft dit een belangrijk aandachtspunt van het IKV.

Irak

Irak was één van de onderwerpen die de publicitaire agenda van 2003 bepaalden. Met de toenemende Amerikaanse druk op Saddam Hoessein en de VN, polariseerde de discussie in Nederland: je was vóór of tégen een oorlog. Het IKV nam de behoefte van het onderdrukte volk van Irak naar *regime change* als uitgangspunt, maar verbond een aantal voorwaarden aan militair ingrijpen, zoals een VN-mandaat, aandacht voor de veiligheid van de Irakese bevolking, een duidelijk post-Saddam-scenario, en het in kaart brengen van de regionale consequenties. Toen de oorlog uitbrak, betreurde het IKV in een persbericht het dan ook zeer dat aan deze voorwaarden niet was voldaan en pleitte voor solidariteit met het volk van Irak. Via een speciale Irak-pagina op de website van het IKV was het mogelijk een webdiscussie aan te gaan met onze partners in Irak. Toen de oorlog eenmaal uitgebroken was, berichtte het IKV op die pagina over de ooggetuigenverslagen van de partners in Irak, die ons met een satelliettelefoon dagelijks op de hoogte hielden van de situatie. Vele artikelen verschenen over Irak, met name van de hand

van Mient Jan Faber, maar ook van Lambrecht Wessels, lid van het Dagelijks Bestuur van het IKV. Ondanks deze inspanningen slaagde het IKV er onvoldoende in om steun te verweven voor zijn standpunt dat solidariteit met het Irakese volk uitgangspunt in de discussie zou moeten zijn.

Reorganisatie

Synchroon aan de oorlog in Irak speelde een andere kwestie, namelijk de organisatievernieuwing. Omdat het IKV-werk zich steeds meer in de vorm van afzonderlijke projecten afspeelt, besloot het IKV in de organisatieopzet het politieke werk te versterken. De behoefte om dit aspect van het werk ook op langere termijn te garanderen, was al eerder verwoord in het strategisch plan 2003-2006. Teneinde het politieke karakter van de projecten en de politieke identiteit van het IKV te waarborgen en waar mogelijk te versterken, besloot het IKV derhalve tot de oprichting van een Afdeling Politieke Zaken binnen het secretariaat. Mient Jan Faber werd gevraagd deze afdeling te gaan leiden. Mient Jan Faber aanvaardde weliswaar de beslissing, maar maakte er geen geheim van dat hij zich door de gang van zaken gekwetst voelde, met name door het besluit zijn functie in de toenmalige vorm af te schaffen. Het Beraad herkende zich niet in het beeld als zou het Mient Jan Faber de laan hebben uitgestuurd, maar er bestond ook begrip voor zijn gevoelens. Het kwam tegemoet aan zijn verzoek in plaats van de afdeling te gaan leiden, slechts adviseur van de nieuwe afdeling te worden en reeds per 1 januari 2004 terug te treden als Algemeen Secretaris. Deze affaire werd breed in de pers uitgemeten en ten onrechte in verband met de Irak-kwestie gebracht. Het Dagelijks Bestuur van het IKV speelde open kaart, door in juni in een open brief aan de achterban en strategische partners het meningsverschil en het DB-besluit uit te leggen op een manier die zoveel mogelijk recht deed aan de interpretatie van Mient Jan Faber, zonder onrecht te doen aan zijn eigen visie.

Andere onderwerpen

Srebrenica bleef ook in 2003 een belangrijk publicitair onderwerp voor het IKV. Op 31 maart was een IKV-delegatie in Srebrenica om daar de eerste teraardebestelling van de slachtoffers van Srebrenica bij te wonen. Ook rondom de opening van het officiële herdenkingsmonument door Bill Clinton op 20 september in Srebrenica, organiseerde het IKV een werkbezoek. Deze keer toog een zware delegatie mee, met een aantal politici en bekende Nederlanders. De media-aandacht voor dit bezoek was uitgebreid. Onderwerpen die ook konden rekenen op aandacht van de media waren onder andere werkbezoeken van Kosovaarse, Nederlandse en Servische jongeren in het kader van het project *'Our Future-European Integration'*, de interreligieuze gesprekken die vertegenwoordigers van het IKV voerden in Macedonië in het kader van het project *'Godsdienstvrijheid in Macedonië'* en het project *'Democratisering in Oost-Kroatië'*, dat aan het eind van 2003 werd overgedragen aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De komst van een groot aantal van onze partners uit conflictgebieden, tijdens de partnerconferentie, die in oktober plaatsvond, kon daarentegen rekenen op minder aandacht van de kant van de media dan verwacht. Daarentegen was de samenwerking met het Brabants Dagblad, die in de weken voor de Vredesweek een reeks van artikelen en interviews plaatste wel uniek.

Een overzicht van onze stellingnamen, artikelen en persberichten van 2003 en eerdere jaren is te vinden op onze website: www.ikv.nl.

PARTNERS EN DONOREN

Het IKV verricht zijn werkzaamheden in nauwe samenwerking met andere maatschappelijke organisaties in Nederland. Dit leidt tot synergie, waardoor initiatieven meer politieke impact en maatschappelijk bereik hebben. Hieronder staan de belangrijkste partners en donoren beschreven.

Kerken

Het IKV is opgericht door de Nederlandse kerken en werkt traditiegetrouw intensief samen met de lidkerken. Zij benoemen de leden van het Beraad, het hoogste orgaan van het IKV. Het is de taak van de Beraadsleden om de samenwerking van het IKV met hun kerk te faciliteren. Naast vertegenwoordiging van de aangesloten kerken in het Beraad wordt op bestuurlijk niveau met de kerken overlegd. Ook in 2003 investeerde het IKV veel in de samenwerking met de lidkerken, zowel op landelijk niveau als op het niveau van plaatselijke gemeenten en parochies. In 2003 is een speciale ontmoeting tussen het IKV en de Remonstrantse Broederschap georganiseerd. Het IKV, kerken en andere kerkelijke vredesorganisaties overlegden intensief met elkaar over het vraagstuk van de oorlog in Irak. Daarnaast werkte het IKV nauw samen met de kerken tijdens de Vredesweek. Het IKV sloot zich ook aan bij de projectgroep 'Geweld niet gewild' van de Raad van Kerken in Nederland, die de Nederlandse invulling vormt van het *'Ecumenical Decade to Overcome Violence'* van de Wereldraad van Kerken. Het IKV-werk in Macedonië wordt door Albert van Hal uitgebreid beschreven in het boek "Niet bang voor geweld; initiatieven tegen afzijdigheid", dat Kees Tinga in het kader van het project schreef. Besloten werd de openingsbijeenkomst van de Vredesweek 2004 samen met "Geweld niet Gewild" te organiseren onder het motto "(Be)wegen naar vrede. Stappen tegen geweld."

Pax Christi

Al sinds de oprichting onderhoudt het IKV een intensieve samenwerking met Pax Christi. Beide organisaties organiseren jaarlijks de Vredesweek en werken in diverse andere projecten en professionaliseringstrajecten samen. Het IKV en Pax Christi vertonen grote overeenkomsten in missie, doelstellingen en identiteit. De verschillen hierin zijn complementair van karakter. Eenzelfde overlapping en complementariteit is zichtbaar op het niveau van projecten.

In 2003 kwam de samenwerking concreet tot uitdrukking in het initiatief "zesdaagse voor gerechtigheid en vrede", bevordering van godsdienstvrijheid en interreligieuze dialoog in Macedonië. Ook vond er een aantal bijeenkomsten plaats van de gezamenlijke werkgroep Midden-Oosten en Noord-Afrika van het IKV en Pax Christi. Daarnaast was Pax Christi betrokken bij de openingsbijeenkomst van de Vredesweek op 20 september in Tilburg.

ICCO

Het IKV ondertekende in het jaar 2000 een strategische samenwerkingsovereenkomst met ICCO. Beide organisaties hebben veel gemeen wat betreft hun interkerkelijke identiteit, maatschappelijke positie en doelstellingen. Ze zijn complementair in missie, werkgebied, financieringsbronnen en partnernetwerken. Bovendien hebben ze met hun gezamenlijke netwerken een waardevolle kennis- en ervaringsbron beschikbaar en zijn ze beide actief in politieke lobby en advocacy omtrent ontwikkelingsvraagstukken.

In 2003 werd de strategische samenwerkingsrelatie geëvalueerd en op basis daarvan besloten het IKV en ICCO deze tot en met 2005 te continueren. In 2003 werden in dit verband vredesprojecten in de Zuidelijke Kaukasus en Noord-Irak gefinancierd, werd het project Dwasliggers voortgezet, werden internationale adviseurs uitgezonden naar lokale IKV-partners in Kosovo, Macedonië, Georgië en Azerbeidzjan en werden op de werkvloer ideeën, visies en beleidsdocumenten over vredesopbouw uitgewisseld. Besloten werd tot een beleidsconsultatie over religie en conflict, waarin ook Kerkinactie zal participeren.

Hivos

Het IKV is sinds 2000 een strategische partner in het Zuidoost-Europa programma van de ontwikkelingsorganisatie Hivos. In dit kader zijn een regionaal IKV-project (*Citizens' Pact for South-Eastern Europe*) en enkele projecten in Bosnië, Kosovo en Macedonië gefinancierd. In 2003 werd naar aanleiding van het succes van de projectmatige samenwerking besloten deze om te zetten in een vierjarig Zuidoost-Europa programma, in het kader waarvan het merendeel van het IKV-werk in deze regio gestalte kan krijgen. De inhoudelijke samenwerking levert beide organisaties nieuwe contacten en inzichten op. Daarnaast is gewerkt aan een samenwerkingsverband voor de ondersteuning van de opbouw van lokale vredesinitiatieven in Irak, dat in 2004 zal starten.

Overige organisaties

Kerkelijke en oecumenische organisaties

Het IKV werkt nauw samen met maatschappelijke organisaties met een kerkelijke en/of oecumenische identiteit. Tijdens de Vredesweek vlogen de Wilde Ganzen voor de bouw van een Vredeshuis in Kasjmir, een initiatief van IKV's partner de *Jammu and Kashmir Coalition for a Civil Society*. Er werd maar liefst 80.000 Euro voor het vredeshuis opgehaald! Samen met de oecumenische organisatie voor ontwikkelingssamenwerking Oikos, Kerk en Wereld, Justitia et Pax, IKON en Pax Christi zijn diverse bijeenkomsten van het oecumenisch gesprekscentrum, Babylon georganiseerd. In 2003 trad het IKV ook toe tot het Oost-West beraad van de Rooms-katholieke kerk.

Lidmaatschap van coalities en organisaties

Het IKV maakt deel uit van de Campagne Wereldburgers.nl en *United Civilians for Peace*. Het IKV is lid van het One World-netwerk, de Algemene Vergadering van Novib en het Algemeen Bestuur van de Europese Beweging in Nederland. Bovendien was het IKV vertegenwoordigd in de NCDO.

Donoren

Naast de reeds genoemde donoren, ontvangt het IKV subsidies van Cordaid, de Haëlla-Stichting, NCDO, de Stichting Katholieke Noden, Projecten in Nederland en diverse ordes en congregaties. Verder dragen gemeenten en lokale groepen ook financieel aan projecten bij.

Internationale netwerken

De voornaamste netwerken waarin het IKV participeert, zijn:

Helsinki Citizens' Assembly

Het IKV behoort tot de oprichters van het internationale netwerk van burgergroepen *Helsinki Citizens' Assembly* (hCa) en is sindsdien één van de actiefste deelnemers. Aan het in 1990 opgerichte netwerk zijn momenteel veertig burgergroepen in Oost- en West-Europa verbonden, met zwaartepunten in Zuidoost-Europa, Turkije en de Zuidelijke Kaukasus. Het IKV is verantwoordelijk voor de internationaal-politieke coördinatie.

Citizens' Pact for South-Eastern Europe

Het IKV is nauw betrokken bij het *Citizens' Pact for South-Eastern Europe*. Dit netwerk is ontstaan als parallele structuur aan het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa. Het *Citizens' Pact* wil regionale samenwerking tussen burgergroepen en gemeenten bevorderen en het Stabiliteitspact kritisch volgen. Speerpunt is een politieke campagne om het vrije verkeer van personen in Zuidoost-Europa en tussen Zuidoost-Europa en de rest van Europa te bevorderen.

Dialoog in de Kaukasus

De hCa-kantoren in de Zuidelijke Kaukasus en het IKV werken nauw samen in de *Transcaucasian Dialogue*. Dit netwerk boekte als forum voor regionale en grensoverschrijdende samenwerking en *peoples' diplomacy* de nodige resultaten, zoals het vrijkrijgen van vijfhonderd krijgsgevan-

nen tijdens de oorlog in Nagorno-Karabach. Huidige activiteiten betreffen de soldaten die door de Armeens-Azerbeidzjaanse conflicten zijn verdwenen en het creëren van trust zones in de grensstreek tussen Armenië, Azerbeidzjan en Georgië.

Kerkelijke netwerken

Het IKV investeerde de afgelopen jaren in de relaties met internationale kerkelijke netwerken, zoals de Wereldraad van Kerken (WCC) en de Conferentie van Europese Kerken (CEC).

Samenwerking met overheden en internationale gouvernementele organisaties

Het IKV is een autonome organisatie. Hoewel we voor een aanzienlijk deel afhankelijk zijn van overheidsfinanciering nemen we zonder last of ruggespraak eigen posities in en oefenen we, waar nodig, kritiek uit op diezelfde overheden. Het IKV is een organisatie die een kritische dialoog voert met overheden met als doel om op basis van wederzijds respect en met inachtneming van wederzijdse verantwoordelijkheden en deskundigheid te streven naar een zo vreedzaam mogelijke wereld. Hetzelfde kan worden gezegd van onze partners in conflictgebieden. Door samen te werken zijn we bovendien beter in staat deze dialoog te voeren.

Vanaf 2003 is het IKV Thematische Medefinancieringsorganisatie geworden. Dit nieuwe subsidieprogramma van het ministerie van Buitenlandse Zaken is bedoeld voor organisaties die aan een bepaald thema van ontwikkelingssamenwerking werken en hebben aangetoond daarin succesvol te zijn. Het IKV krijgt gedurende vier jaar een instellingssubsidie binnen het thema vrede en veiligheid. Dankzij deze subsidie kan het IKV zijn werkzaamheden in diverse conflictgebieden, inclusief het betrekken van de Nederlandse samenleving daarbij, verder ontwikkelen. De subsidie geeft het IKV meer ruimte eigen prioriteiten te bepalen dan in voorgaande jaren, toen het IKV grotendeels werkte met subsidies voor afzonderlijke projecten. De subsidie zal in het bijzonder gebruikt worden voor de positieverbetering van vrouwen in conflictsituaties, bevordering van de verzoenende rol van religie in conflictgebieden, bestrijding van het mondiaal terrorisme, vergroting van de betrokkenheid van de achterban bij het IKV-werk, vergroting van de effectiviteit van politieke beïnvloeding, versterking van onze vredesopbouwprojecten in Kasjmir en Irak en het opstarten van vredesopbouwprojecten op de Molukken.

Naast intensieve contacten en uitwisseling met het ministerie van Buitenlandse Zaken, diverse Nederlandse ambassades en het ministerie van Defensie, onderhoudt het IKV relaties met de Staten-Generaal, met name de leden van de Vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie.

In het kader van de horizontale linking werkt het IKV samen met een groot aantal gemeentebesturen in Nederland, het Platform Gemeentelijk Vredesbeleid en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In het kader daarvan vindt een beleidsdialoog plaats, waarmee het IKV gemeenten actief bij internationale samenwerking wil betrekken.

Het IKV heeft goede toegang tot en werkt intensief samen met diverse geledingen binnen internationale gouvernementele organisaties. Zo hebben we contacten met de diverse kantoren van de OVSE, het Joegoslavië-Tribunaal, UNMIK, UNDP, UNHCR, Office of the High Representative in Bosnia and Hercegovina, het NAVO-hoofdkwartier, diverse NAVO-vertegenwoordigingen, het Stabiliteitspact voor Zuidoost Europa, de Raad van Europa, de Europese Commissie en het Europees Parlement.

PERSONELE SAMENSTELLING VAN HET IKV

(PER 31 DECEMBER 2003)

Beraad

Het IKV is in 1966 opgericht door negen Nederlandse kerken met de opdracht problemen van oorlog en vrede te bestuderen, mensen in kerk en samenleving te informeren en passende actie aan te bevelen. De negen kerken zijn vertegenwoordigd in het Beraad van het IKV, dat één keer per maand bijeen komt en het inhoudelijke beleid vaststelt. Het Beraad functioneert onafhankelijk van de kerken. Inhoudelijke beslissingen worden op basis van meerderheid genomen, waardoor het IKV niet per definitie de mening verwoordt van alle in het Beraad vertegenwoordigde kerken.

Samenstelling van het IKV-beraad:

- Namens de SoW-kerken (Gereformeerde Kerken in Nederland, Nederlandse Hervormde kerk en de Evangelisch-Lutherse Kerk): Karel Blei, Marth ten Broek, Marijke van Grafhorst, John Grin, Laurens Hogebrink en Ries de Weerd
- Namens de Rooms-Katholieke Kerk: Paul van Aalst, Frans-Bauke van der Meer, Jan Gruiters
- Namens de Algemene Doopsgezinde Sociëteit: Truus Dade en Frits Groeneveld
- Namens de Remonstrantse Broederschap: Henk van den Berg
- Namens de Oud-Katholieke Kerk: Frans van Sark
- Namens de Evangelische Broedergemeente: Henk Esajas
- Cees van der Steen is waarnemer namens de Basisbeweging Nederland
- Ineke Bakker is waarnemer namens de Raad van Kerken in Nederland

Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur zorgt voor de ontwikkeling, de uitvoering en de evaluatie van het IKV-beleid en neemt besluiten over de dagelijkse gang van zaken. Het Dagelijks Bestuur komt één keer per maand bijeen.

Samenstelling van het Dagelijks Bestuur:

- Paul van Aalst (portefeuillehouder fondsenwerving en relaties met Pax Christi), organisatieadviseur
- Karel Blei (portefeuillehouder kerken en Vredesweek), voormalig Secretaris-Generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk
- Jack Bogers (portefeuillehouder Zuidoost Europa), oud-wethouder gemeente Wageningen
- Herman Brouwer (portefeuillehouder Vredesweek en mondiaal onderwijs), voorzitter IKV Friesland
- Frank de Graaf (penningmeester), senior onderzoeker economische faculteit, Universiteit van Amsterdam
- Marijke van Grafhorst (voorzitter), mondiaal educatieconsulent
- John Grin (portefeuillehouder defensievraagstukken), universitair docent bestuurskunde, Universiteit van Amsterdam
- Mieke Punt (portefeuillehouder kerken), directeur Diakonaal-Maatschappelijk Activeringscentrum Zuid-Holland
- Peter van der Vlies (portefeuillehouder bewapeningsvraagstukken), stafmedewerker *European Centre on Pacific Issues* (ECSIEP)
- Lambrecht Wessels (portefeuillehouder Midden-Oosten en Noord-Afrika), universitair docent, *the European Network University*, Universiteit van Amsterdam

Paul van Oosten (algemeen secretaris Diakonie der Hervormde Gemeente te Amsterdam) neemt sinds 21 oktober 2003 deel aan de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur, met het oogmerk vanaf 9 maart 2004 het penningmeesterschap op zich te nemen.

Het IKV-secretariaat:

Het IKV-secretariaat voert de door het Dagelijks Bestuur opgedragen taken uit en staat het Dagelijks Bestuur bij inzake de ontwikkeling, de uitvoering en de evaluatie van het IKV-beleid. Verder voert het secretariaat de secretariatswerkzaamheden voor het Beraad en het DB uit.

Samenstelling van het IKV-secretariaat:

- Wilna van Aartsen, coördinator politieke zaken (sinds 15 september 2003)
- Hans van Alphen, administratief medewerker (tot 17 februari 2003)
- Parwin Azizi, administratief medewerker (sinds 1 maart 2003)
- Dion van den Berg, projectleider Vredesweek en Zuidoost-Europaprojecten
- Erica ten Broeke, financieel medewerker
- Pucio Danilovich, projectmedewerker Zuidoost-Europaprojecten
- Lidewij Disbergen, projectmedewerker Kaukasus en Kosovo (tot 10 augustus 2003)
- Naglaa Elhadj, projectleider Irak
- Mient Jan Faber, algemeen secretaris
- Lies de Fretes, projectleider Molukken (sinds 1 november 2003)
- Rick Gleichmann, administratief medewerker
- Noortje van Gorp, medewerker communicatie en publiciteit (sinds 7 april 2003)
- Albert van Hal, projectleider Zuidoost-Europaprojecten
- Belinda ten Have, directiesecretaresse
- Greet Hulshof, administratief medewerker en logistieke zaken
- Gijsbert van Iterson Scholten, projectmedewerker Noord-Afrika en Midden-Oosten (sinds 12 augustus 2003)
- Joost Janmaat, medewerker politieke zaken (sinds 15 september 2003)
- Wim de Jong, financieel-administratief medewerker
- Wilco de Jonge, directeur
- Wanda Koster, projectleider Zuidelijke Kaukasus (sinds 1 augustus 2003)
- Jannie Kuik, projectleider Vredesweek en Israël en Palestijnse gebieden
- Marjan Lucas, projectleider Srebrenica en Kasjmir
- Juul Muller, medewerker communicatie en publiciteit
- Eva Oosterwegel, projectmedewerker projectmedewerker Kosovo en *'Our future-European Integration'* (sinds 7 juli 2003)
- Jan Jaap van Oosterzee, projectleider Marokko en bewustwordings- en educatieprojecten in Nederland
- Loes van Rosse, projectmedewerker bewustwordings- en educatieprojecten in Nederland
- Jacqueline Schardijn, financieel coördinator
- Miriam Struyk, projectleider Zuidoost-Europaprojecten (tot 15 september 2003)
medewerker politieke zaken (sinds 15 september 2003)

Vrijwilligers en adviseurs:

- Wim Bartels, voorzitter werkgroep Midden-Oosten en Noord-Afrika van IKV en Pax Christi
- Stella Beernink, vrijwilliger afdeling politieke zaken (sinds 1 oktober 2003)
- Patrick Boel, extern adviseur reorganisatie (sinds 13 juni 2003)
- Kawa Hassan, stagiair Irak-project
- Fuad Hussein, extern adviseur inzake Irak
- Mariwan Kanie, extern adviseur inzake Irak
- Joop Lenterman, vrijwilliger afdeling communicatie en publiciteit
- Hans Schouwenburg, vrijwilliger publicaties

Werkzaam op verzoek van het IKV in het buitenland:

- Danijela Bogdanovic, assistent van de liaison officer voor het programma 'Democratisering in Oost-Kroatië', Osijek (Kroatië)
- Erwin Brouwer, Internationaal Adviseur voor het programma *Community Building Mitrovica*, (Kosovo)
- Vincent Dontot, Internationaal Adviseur '*Inter-Ethnic Project Gostivar/Inter-Ethnic Project Kumanovo*'
- Bert van der Linde, Liaison Officer voor het programma 'Democratisering in Oost- Kroatië', Osijek (Kroatië)
- Shannon McNary, Internationaal Adviseur van het *Azerbaijan National Committee of Helsinki Citizens' Assembly*, Bakoe (Azerbeidzjan)
- Siegfried Woeber, Internationaal Adviseur van het *Georgian National Committee of Helsinki Citizens' Assembly*, Tbilisi (Georgië)

SUMMARY IKV ANNUAL REPORT 2003

In 2003, the two main events for IKV were Iraq and the reorganisation of IKV. Both caused a lot of commotion inside and outside IKV. But of course IKV also continued working on other projects in different conflict areas such as Kashmir, the Balkans, Israel and Palestine.

Mainly because of the financing IKV received from the Dutch government and the support of donors, IKV will be able, in the coming years, to extend its cooperation with and between partners in conflict areas, in order to establish a network that can contribute to peace and security. For the period 2003-2006 IKV has formulated issues that will be given priority such as conflict prevention, international presence and protection, democratisation and community building, harmonizing interethnic relations, improvement of the position of women in conflict situations, reconciliation through religion and globalisation of education about peace issues. Each of the projects IKV has developed and carried out focuses on one or several of these issues. In this summary you can read about the activities IKV carried out in different regions in 2003.

Iraq

IKV did not approve of a unilateral invasion of Iraq by the United States, but out of solidarity with the Iraqi population, choose not to oppose a war against Iraq under certain conditions, such as an invasion on the basis of a UN-resolution. IKV felt that a regime change was necessary for the liberation of the Iraqi people. Although the removal of the regime has led to the emergence of a new political reality, namely the transformation from total dictatorship to the diversification of political power, reality proves that political stability and democracy in Iraq is a longterm process that can not be achieved overnight and hence needs longterm commitment from the international community. IKV supports civil society initiatives for democratisation and human rights through three local partners the 'Sharafkhan Cultural Centre', the independent newspaper 'Hawlati' and the 'Student League for human rights'.

Reorganisation

In the beginning of 2003 the IKV general board together with Mient Jan Faber and Wilco de Jonge discussed plans to establish a new political department. Mient Jan would lead the new political department and after six months would gradually hand over his powers and job responsibilities to the new political coordinator of the department. By June 30 2004, the position of secretary general as it existed was abolished and Mient Jan gave up his position as secretary general. Mient Jan Faber stayed on as an advisor until the 1st of January 2004. Marijke van Grafhorst, president of the general board, wants to thank Mient Jan Faber for his unequalled dedication as secretary general of IKV.

Other important projects

Babylon and 'Activists'

The ecumenical discussion centre Babylon is an initiative of a number of organisations that want to stimulate the debate about issues like migration, conflicts in the Middle East, European integration and the multicultural society.

'Activists' is a joint project of IKV and ICCO. The idea is that Dutch citizens provide support to activists in conflict areas. The activists can share their work and ideas with their Dutch supporters who in turn can raise awareness in the Netherlands for their work. The activists come from Indonesia, Caucasus, Israel and Palestine, Kashmir and the northern part of Iraq. Several Dutch people, as a group or individually, started giving support to the activists in 2002 and continued this support in 2003. In October the activists Parvez Imros (Kashmir), Walid Salem (Israel-Palestine), Akifa Aliyeva (Azerbaijan) and Arthur Sakunts (Armenia) met with each other and their supporters.

Peace Week

Each year IKV and it's colleague peace organisation Pax Christi, organise the Peace Week in

September. The theme of the 2003 Peace Week was 'Peace. Work in progress'. During the opening of the Peace Week the public had the possibility to go to a variety of workshops or to write down their peace wishes or paint peace tiles that were given to the activists that participate in the project 'Activists deserve support'. For this project, Dutch citizens support activists in conflict areas who dedicate themselves to peace.

Other activities that took place were a peace photo contest for youth and a debate about democracy and peace in Iraq and the multicultural society in the Netherlands. This year IKV had also invited guests from Israel and Palestine who fight against discrimination and advocate peace initiatives.

Partner conference

In October IKV organised a partner conference with 40 of its partners from conflict areas. Goal of the conference was to discuss political developments in several regions and themes such as humanitarian intervention, terrorism and fundamentalism and methods for conflict prevention and conflict resolution. The participants of the conference uttered their concern about the threat of religious fundamentalism and inter-ethnic intolerance for peace and security in the world. They concluded that local projects need to be supported, people need to be informed about their own and other religions and (that) independent media and interreligious cooperation needs to be promoted. The exchange of ideas and experiences also led to new networks between female activists who all publish a local magazine. They agreed to edit each other's magazines on occasion. The partner conference was a big success, so hopefully more of these events will take place in the future.

Israel and Palestine

In 2003 political developments such as the 'Roadmap for Peace' and the political reformation of the Palestinian Authority reinforced the interest of the international community in the conflict. Israeli and Palestinian organisations and intellectuals made use of the opportunity the political developments gave them to develop bottom-up initiatives. In the Netherlands IKV organised in March 2003 a youth conference about the way youth perceive the Israeli-Palestinian conflict. 25 young people from diverse religious and cultural backgrounds participated in this conference that gave them insight in each other's opinions and visions. IKV was also involved in Israel and Palestine through the work of observers sent to these areas for the project United Civilians for Peace (UCP). Two fact finding missions took place in 2003. The first team consisted of representatives of women's organisations and the second team consisted of people that work in education. The goal was to gain an insight into both the Israeli and Palestinian community and to involve sectors of the Dutch community in the conflict and its possible solution. In the first week of June the campaign 'Six days for justice and peace' took place simultaneously in Israel, the Netherlands and Belgium. A paper was published in three languages Dutch, Arabic and Hebrew, and several activities took place such as house meetings, peaceful demonstrations, candle lighting events and seminars.

Morocco

On 16th of May 15 young men blew themselves up near Jewish and foreign targets in Casablanca thereby killing 25 people. A debate started about the kind of society and the kind of Islam Morocco really wants. IKV supported social and political developments in Morocco through the platform of Dutch and Moroccan municipalities, the Moroccan youth association 'Chouala', the platform of NGO's 'Espace Associatif' and the 'Rihab centre' in Oujda. In June project manager Jan Jaap van Oosterzee accompanied by Naima Azough visited Morocco to talk with IKV partners about the bombing and the rise of Islamic extremism. Terror can be caused by several factors like poverty and foreign influence, but also the suppression by the state of open political debate. Even though Morocco has experienced much more freedom in the last years, it still has to evolve into a democratic society. With the exchanges between schools and within the platform of municipalities IKV tries to contribute to these political changes. In October, an IKV delegation visited Morocco together with Mrs Peereboom, mayor of the Dutch city of Zaltbommel, and women active in local politics. In December another visit took place.

Caucasus

In 2003 parliamentary and presidential elections took place in Azerbaijan, Armenia and Georgia. The election process was not free and fair but characterised by fraud.

In 2003, IKV supported local Helsinki Citizens Assembly (hCa) committees in Vanadzor (Armenia), Baku, Ganja and Kazakh (Azerbaijan) Tbilisi and Telavi (Georgia) and the Helsinki initiative '92 in Stepanakert through the projects 'Yellow Tulips', 'Red Bridge' and the Capacity Building Program. During 2003, the hCa committee in Vanadzor gave legal advice to vulnerable groups and published an independent newspaper.

The hCa committees in Azerbaijan focused on the family members of disappeared persons. In August they visited Nagorno-Karabakh to obtain information about missing persons from Nagorno-Karabakh and to get in touch with their family members. The hCa committees in Telavi and Tbilisi finished the construction of a community centre for local organisations. Fact finding missions to the border between Armenia and Azerbaijan took place on a regular basis. In the Netherlands IKV organised together with the Dutch Helsinki Committee a conference about the problems in the South Caucasus. Representatives of hCa committees, representatives of the OSCE and NGO's discussed about the problems and challenges in Abchazia, Nagorno-Karabakh and Chechnya.

Kosovo

Kosovo is governed by the United Nations Mission in Kosovo (UNMIK). The Albanian population want UNMIK to turn over its responsibilities and duties to the parliament and government of Kosovo. The Albanians want the independence of Kosovo, while the Serbs want Kosovo to stay a part of Serbia. Since several years, IKV is running a project in the north of Kosovo, in the city of Mitrovicia. In this city there is a strict separation between the Serbs who live in the north and the Albanians who live in the south. In 2003 it was safe enough for Serbs to cross the bridge to go to the confidence area which is situated in the Albanian part of the city. the organisation Community Building Mitrovicia (CBM) closed their offices in the north and south of the city and opened one office in the confidence area. CBM organised several activities to bring Serbs and Albanians together and started a drug prevention project. CBM is supported by a number of Dutch groups and municipalities.

Our Future - European Integration

15 young people from the Netherlands, Kosovo and Serbia participate in the project "Our Future-European Integration". Goal of the project is to use European integration as a theme to bring people from Kosovo and Serbia together. To get acquainted with each other the participants of the project visited the Netherlands in April 2003. They visited the European parliament and the Yugoslavia tribunal and took part in discussions. A few months later the participants met each other again, this time in Kosovo. At the end of the year a visit to Serbia followed, where youth from Novi Sad participated in discussions about European integration and the status of Kosovo. The project stimulated youth to develop their own ideas and initiatives. The participants of the Our Future project are very enthusiastic and determined to bring about changes.

Srebrenica

In Bosnia the past, present and future are interlinked. The survivors of the war want truth and justice for the genocide that took place in the past, they need to survive psychologically and financially in the present time and they need to decide how (where, and under which conditions) to shape their future. On the 31st of March 2003 the first 600 victims of the genocide of 1995 were buried in Potocari, 5 kilometres from Srebrenica. On July 11, the day that the fall of the enclave is commemorated, 282 bodies were buried and on September 20 another 107 victims were buried. The Memorial Center was officially opened on 20 September by former US president Bill Clinton. IKV was present on this day together with Dutch parliamentarians. The survivors of the genocide met with the IKV delegation and expressed their discontent about the NIOD-report and the report from the 'Dutch parliamentary enquiry commission Srebrenica'. The "women of Srebrenica" appreciated the fact that the Dutch parliamentarians had taken an effort to talk to them. On 8 July 2003 the book 'The Role of International Factors in Srebrenica' writ-

ten by Hasan Nuhanovic was published. Hasan Nuhanovic is a former translator of Dutchbat III and member of the Association 'Women of Srebrenica'. It was an important step in the campaign for truth and justice, that the 'Women of Srebrenica' with support of IKV, have been conducting for the past seven years. IKV also supports 'Forum Grandana Srebrenica', a local partner that works on improving the social and political conditions for the return of displaced Bosniacs to Srebrenica. Together with the Dutch municipalities of Heumen and Winschoten and BMC (Bureau Management Consultants), IKV also supported local governance initiatives. A delegation from the municipality of Srebrenica came to the Netherlands in 2003 for a visit to the municipalities of Heumen and Winschoten and the ministry of Foreign Affairs. In 2003 survivors of the genocide started a lawsuit against the UN and the Dutch state. Out of solidarity with the survivors of the genocide, IKV has made plans to help them start up a relief fund for legal initiatives.

Eastern Croatia

Since 1998 IKV is coordinating a project called "Democratisation in Eastern Croatia". IKV worked together with Dutch municipalities and municipalities and groups in Eastern Croatia on a range of issues like inter-ethnic cooperation, youth policy, sports facilities, water management and waste disposal. During 2003 various activities took place in the Netherlands and in Eastern Croatia. A group of Croats from NGO's and the government visited the Netherlands to discuss the problems concerning youth unemployment. In May a conference was held in Vinkovci. The two main topics were development of regional development programmes in light of the entry of Croatia into the European Union, and youth unemployment. In December a delegation of fifty people from Croatia came to the Netherlands for a final visit. Among them were mayors, civil servants, councillors, youth workers and activists from different ethnic backgrounds. The project was evaluated, speeches were held, there were tears and music. In December the project was terminated but in the spring of 2004 the Association of Dutch Municipalities will start a sequel project.

Bosnia and Hercegovina

In 2003, IKV supported the activities of Bosnian women. IKV and the hCa committee in Banja Luka together organised the project 'Women in B&H: be seen, be heard!' Women politicians and activists attended workshops and seminars about how to negotiate, how to give a press conference, and how to talk in public. IKV also supported the hCa youth network. This network is made up of hundreds of activists who organise different activities ranging from conferences to concerts, in order to strengthen the position of youth in local politics in Bosnia and Hercegovina. Since 1999, IKV is coordinating a project in which three municipalities work together with the little town of Fojnica, situated in central Bosnia. The Dutch municipality of Rheden, the German municipality of Burgdorf and the Czech municipality of Cheb organised and participated in a summercamp. In cooperation with its partners in Bosnia and Hercegovina IKV also tried to promote the discussion on European and Bosnian integration. Workshops, radioshows and awareness-raising campaigns were organised in order to enhance the knowledge among the population about European integration and the internal integration in Bosnia and Hercegovina.

Macedonia

In 2001 a civil conflict took place between Albanian rebels and the Macedonian army. In the fall of 2002 an action plan was adopted to implement the Ohrid Agreement. The Macedonians however, two thirds of the population, don't support the agreement. The Albanians, a quarter of the population, want a quick implementation of the agreement hoping it can improve their situation and position. In Gostivar, Macedonia, where citizens from all kinds of different ethnic origins live, IKV started three years ago the Inter-Ethnic Project Gostivar (IPG). The aim of this project was to improve the relationship between the different ethnic groups. IPG has organised several activities in which the ethnic groups interact with each other. IPG also publishes a local newspaper called 'Voice of Gostivar' in three languages. IKV has expanded its activities to Kumanovo, a city situated in the north of Macedonia near Kosovo and is supporting the Inter-ethnic Project Kumanovo (IPK) with activities aimed at bringing high school students from different ethnic

backgrounds together. IKV in cooperation with Pax Christi and The Helsinki Committee of Macedonia lobbied for a new law that separates religion and the state and confirms equal rights and status for all religions in Macedonia, not just for the Macedonian Orthodox Church.

Citizens' Pact

In 1999, IKV started, in cooperation with local partners, the 'Citizens' Pact for South Eastern Europe'. This network consists of NGO's and municipalities who want to contribute to stability in the Balkans by promoting regional projects of youth, municipalities and civic groups. In the spring of 2002, they launched a campaign for the abolition of visa requirements in South Eastern Europe as well as with regard to the Schengen countries. In 2003 they continued working on the visa campaign and thousands of people signed a petition on the website (www.citizens-pact.org.yu) to solve the problems concerning visa requirements. A conference and campaign took place to promote the signing of a protocol for interethnic tolerance. Furthermore and amongst other activities, an international summer camp for children in Rumania, an international street theatre festival in Tuzla and an international youth conference about European integration were organised with financial support of Citizens' Pact.

Kashmir

The police and the army of India on the one hand and militants from Pakistan on the other hand have a stranglehold on the citizens of Kashmir. The Jammu & Kashmir Coalition for a Civil society (JK CCS) lodges complaints against violators of human rights, supports women who organise themselves in order to fight rape and humiliation committed by the (armed) forces, and tries to attract international attention for the conflict in Kashmir. IKV started working with JK CCS in 2002 with the aim of developing activities that strengthen the role of civil society in Kashmir and to lobby for international involvement in the conflict and presence of the European Union in this area. The JK CCS published news bulletins and a documentary 'The Search' about arrests and involuntary disappearances of civilians in Kashmir. In October Parvez Imros and Zaheer-ud-Din (JK CCS) participated in a debate 'Relaxing Relations, what's in it for Kashmir?' organised by IKV and the AsiA Institute.

The Moluccas islands

Between 1999 and 2003 a conflict erupted in the Moluccas Islands. A quarter of the population fled, 23.600 houses were destroyed and 15.000 people killed. In 2001 the army retreated from the Moluccas islands, reforms were carried through and regional autonomy introduced. IKV developed plans to start working in the Moluccas islands. It has plans to support civil society initiatives, especially initiatives of independent media that can educate the population through radio programmes on the latest administrative changes in Indonesia.

VERKORTE JAARREKENING

Hieronder wordt de verkorte jaarrekening van de Stichting Beheer Interkerkelijk Vredesberaad, gevestigd op Celebesstraat 60, 2585 TM, te Den Haag weergegeven.

Het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) houdt zich in opdracht van de Nederlandse kerken bezig met het bevorderen van politieke oplossingen voor crisis- en oorlogssituaties. Hiertoe worden projecten opgezet en worden de samenleving in het algemeen en de kerken in het bijzonder uitgenodigd tot participatie en stellingname. Het IKV implementeert haar projecten in Zuidoost Europa, de Kaukasus, het Midden Oosten- en Noord Afrika, Azië en in Nederland. Teneinde haar doelstelling(en) te realiseren worden zowel eigen activiteiten uitgevoerd als partners ter plaatse ondersteunt.

STICHTING BEHEER I.K.V. 2003
BALANS PER 31 DECEMBER IN EURO

ACTIVA		2003	2002
1	Materiële vaste activa		
	- <i>bedrijfsmiddelen</i>		
	gebouw	125.182	132.746
	inventaris	<u>27.607</u>	<u>31.514</u>
		152.789	164.260
2	Vorderingen	622.273	244.067
3	Liquide middelen	1.452.424	1.445.430
	Totaal	<u><u>2.227.486</u></u>	<u><u>1.853.757</u></u>
PASSIVA		2003	2002
4	Eigen vermogen		
	- <i>besteedbaar vermogen</i>		
	werkreserve	428.489	369.202
	bestemmingsreserves	<u>123.949</u>	<u>198.931</u>
		552.438	568.133
	- <i>vastgelegd vermogen</i>		
	bestemmingsfondsen	59.664	59.664
	fonds activa bedrijfsvoering	<u>27.607</u>	<u>31.514</u>
		87.271	91.178
5	Voorzieningen	15.820	79.828
6	Langlopende schulden		
	participatielening o/g	136.134	158.823
	uitgelote, nog niet betaalde participatiebewijzen	59.556	41.464
	te betalen rente lening	<u>60.836</u>	<u>64.404</u>
		256.526	264.691
7	Kortlopende schulden		
	projecten	182.878	727.342
	nog te betalen/vooruitontvangen posten	<u>1.132.552</u>	<u>122.585</u>
		1.315.431	849.927
	Totaal	<u><u>2.227.486</u></u>	<u><u>1.853.757</u></u>

STICHTING BEHEER I.K.V. 2003**REKENING VAN BATEN EN LASTEN PER 31 DECEMBER IN EURO**

	Realisatie 2003	Begroting 2003	Realisatie 2002
1 Baten eigen fondsenwerving	152.451	155.300	170.090
Kosten eigen fondsenwerving	32.527	35.400	17.796
in % van de baten uit eigen fondsenwerving	21%	23%	10%
2 Netto Baten	119.924	119.900	152.294
3 Resultaat verkoop publicaties	631	-5.850	0
4 Totaal eigen fondsenwerving	120.555	114.050	152.294
5 Aandeel in gezamenlijke acties	168.296	80.000	136.429
6 Beschikbaar uit fondsenwerving	288.852	194.050	288.723
7 Subsidies van overheden en anderen	2.422.964	2.966.419	1.906.037
8 Overige baten (incl. interest)	30.577	79.333	126.530
9 Beschikbaar voor doelstelling	2.742.393	3.239.802	2.321.290
10 Besteed aan doelstelling			
Conflictpreventie	250.605	330.162	
Internationale presentie en protectie	228.466	271.633	
Democratisering en gemeenschapsopbouw	1.022.466	1.116.818	
Harmonisering inter-etnische relaties	833.339	1.005.004	
Positieverbetering van vrouwen in conflict	103.074	121.341	
Verzoening door religie	164.376	242.633	
Mondialisering van het onderwijs over vredesvraagstukken	159.668	241.768	
Overig			2.238.686
Totaal besteed aan doelstelling	2.761.994	3.329.359	2.238.686
11 Overschot/tekort	-19.602	-89.557	82.604
12 Overschot/tekort is toegevoegd/ onttrokken aan diverse reserves	-19.602	-89.557	82.604

ACCOUNTANTSVERKLARING

Wij hebben de in dit verslag op pagina 53 tot en met 55 opgenomen verkorte jaarrekening van Stichting Beheer IKV te Den Haag over 2003 gecontroleerd. Deze verkorte jaarrekening is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 2003 van Stichting Beheer IKV. Bij die jaarrekening hebben wij op 11 mei 2004 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

De verkorte jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de verkorte jaarrekening te verstrekken.

Wij zijn van oordeel dat de verkorte jaarrekening op alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend.

Voor het inzicht dat vereist is voor een verantwoorde oordeelsvorming omtrent de financiële positie en de resultaten van Stichting Beheer IKV en voor een toereikend inzicht in de reikwijdte van onze controle dient de verkorte jaarrekening te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 11 mei 2004 verstrekte goedkeurende accountantsverklaring.

Dubois & Co. Registeraccountants

A.F.M. van Klaren

J.H. Swachten

De volledige jaarrekening kan worden opgevraagd bij het IKV.

COLOFON

INTERKERKELIJK VREDESBERAAD (IKV)

Celebesstraat 60, Postbus 85893, 2508 CN Den Haag

Telefoon: 070 350 71 00 Fax: 070 354 26 11

E-mail: ikv@ikv.nl Website: www.ikv.nl

Tekst: Wilna van Aartsen, Dion van den Berg,
Naglaa Elhajj, Noortje van Gorp, Marijke van Grafhorst,
Albert van Hal, Wilco de Jonge, Wanda Koster, Jannie Kuik,
Marjan Lucas, Juul Muller, Eva Oosterwegel,
Jan Jaap van Oosterzee, Loes van Rosse

Eindredactie: Noortje van Gorp

Correctie: Dion van den Berg

Foto's: Dion van den Berg, Lies de Fretes, Gijsbert van
Iterson Scholten, Joost Janmaat, Jelmer Kamstra, Marjan
Lucas, Mary Schweitzer, Ziggy Woeber, Erica ten Broeke

Ontwerp: Olé grafisch ontwerpen, Den Haag

Druk: Drukkerij Moretus BV, Den Haag
